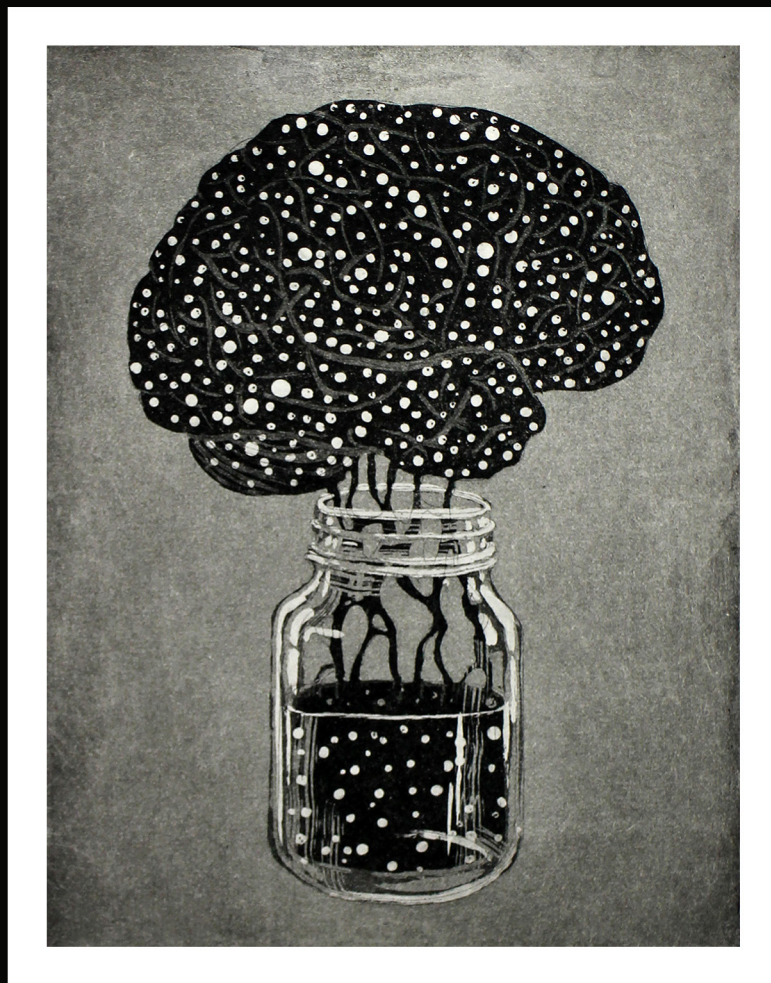

TAITEILIJA

**LEKOMATON
NOJOMIEN**

KUVIA TIETEELISESTÄ MAAILMANKUVASTA

MINNA LOIHELAINEN

SISÄLLYSLUETTELO

Lahden ammattikorkeakoulu
Muotoilu- ja taideinstituutti
Kuvataide
Opinnäytetyön kirjallinen osuus
Minna Louhelainen
Helmikuu 2016

I HELVETIN HELMIPORTIT	5
II USKOMATON TAIDE	
Lyhyesti uskonnon ja kuvien suhteesta	9
Michelangelon pilakuva	10
Divinitus inspirata	12
Sekulaari inspiraatio	13
Uskontohermon aktivaatiota	18
Uusi uskonto tai elämänmuoto	24
Oraakkelin lausuntoja	26
Tehkäämme taide kuvaksemme	28
III KUVIA TIETEELLISESTÄ MAAILMANKUVASTA	
Kaksi maailmaa	37
Ei tiedettä ilman mielikuvitusta, ei taidetta ilman faktoja	39
Etuoikeutetun sillanrakentajan kokemuksia	40
Tieteen lyhyistä piirteistä	43
Geometriaa monella tavalla	48
Kimppu hermoja ja muutama neurokemikaali	56
Pyhimyksen ja porton järjestetty kaaos	62
IV LUOTAAMASSA JA LUOMASSA	67
KIRJALLISUUS	70
KUVALÄHTEET	72

I HELVETIN HELMIORTIT

Uskonto oli lapsuudessani asia, joka oli läsnä jatkuvasti lähes jokaisella elämänalalla. Viidesläistä herätysliikettä kannattaneessa etelä-savolaisessa perheessäni arvostettiin laaja-alaista klassista sivistystä, ja päivisin meillä luettiin jatkuvasti kirjallisuutta laidasta laitaan. Illan tullen kotonani palattiin kuitenkin aina Raamatun ja uskonnon pariin iltasatujen ja rukoilun muodossa. Olin kiltti, kuuliainen ja asiat todella kirjaimellisesti ottava pikkutyttö, joka nieli sekä aikuisten sanat että Raamatun rankimmankin sisällön kyseenalaistamatta. Öisin tunsin monesti olevani suorastaan pois raiteiltani pelosta miettiesäni ikuisuutta helvetin liekeissä. Kirjaimellisen raamatunlukuni ja -ymmärtämiseni takia jouduin jatkuvasti varomaan tekemisiäni, sanomisiani ja jopa ajatuksiani sen pelossa, että mahdollisen lipsahduksen sattuessa Jumala ei antaisikaan minulle maailman loppuessa metafyyssiseen päästötodistukseeni kymppiä käytöksestä.

Piirsin lapsena ahkerasti, ja useat piirustusistankin olivat uskontoaiheisia. Muistan piirtäneeni muun muassa arkkitehtonisia piirustuksia Ilmestyskirjassa kuvatun Uuden Jerusalemin jalokivimuureista ja helmipor-teista. Kerran piirsin kuvan ystävällisesti hymyilevästä Jeesuksesta, jonka viitan taskuis-ta pilkisti erilaista taikurin rekvisiittaa. Sain kuvasta tiukkasävyistä palautetta, ja minulle selitettiin tiukasti, että Jeesus ei tarvitse ihme-tekojensa tekemiseen taikavälineitä. Häpesin piirustustani ja pelkäsin kuvallani loukannee-ni Jeesusta, ja mielessäni taivaan helmiortit jysähtivät nenäni edessä kiinni tämän ainoan kuvan takia.

Hieman vanhempana aloin miettiä, voiko pelkän kuvan piirtäminen tai vaikkapa vääränlainen ajatus todellakin johtaa iäisyyden kestäviin seuraamuksiin, joihin kuuluu liekki-meri ja muuta vähintäänkin yhtä epämiellyt-tävää? Aloin ymmärtää Raamatussa mainit-tujen rangaistusten olevan uskomattomassa

epäsuhdassa niiden yhteydessä mainittujen rikkeiden vakavuuteen nähden. Samalla aloin epäillä, että näkymättömät henkiolennot eivät sittenkään ole totta, ja että uskonto on vain joulupukkien ja pääsiäispupujen kaltainen aikuisten yhteinen leikki, jonka säännöistä ei ole yhteisesti sovittu ja johon leikkivien aikuisten lapset initioidaan mukaan kasteessa oletusarvoisesti ja pakolla.

Lopullisesti lakkasin uskomasta noin 15-vuotiaana, jolloin liityin Skepsis ry:n jäseneksi. Vaikka kyseinen yhdistys ei olekaan uskonnonvastainen tai ylipäättään ota kantaa asioihin, joita ei voi falsifioida, auttoi yleinen epäilyyn kannustaminen minua pääsemään tai päästämään irti myös lapsenuskoni rippeistä. Nykyään miellän itseni ateistiseksi agnostikoksi, ja pidän kaikkia järjestäytyneitä uskontoja lähtökohtaisesti vahingollisina ja yhteiskunnallisesti ei-toivottavina memeettisinä viruksina. Jos uskoo jumalaan tai jumaliin, ei määritelmissä pysty käytännössä samalla

luottamaan ihmiseen ja ihmisen erilaisiin kykyihin ja voimaan niin lujasti kuin mielestäni olisi suotavaa. Uskonnot ja uskonnollisuus tarjoavat lisäksi vastenmielisen keppihevosen kansankontrollille ja erilaisille terroristisille teoille.

En ole kuitenkaan uskonnonvastaisuudessani raivokkaan naiivi tai tuntemani vastenmielisyyden sokaisema. Uskonnollisuuden tai sen kaipuun maailmanlaajuinen eliminointi ihmisen psyykestä ei saisi maailmaa paratiisimaiseen laupeuden ja rauhan tilaan, mutta silloin olisi ainakin yksi (kritiikille näennäisen immuuni) syy vähemmän toisten ihmisten kaltokohtelulle. Lisäksi myönnän sen, että etenkin yhteisötasolla uskonnoilla on myös positiivisia vaikutuksia: useimmat uskonnoista esimerkiksi kannustavat ihmisiä altruistiseen käytökseen.

Jumalusconi luonnollisen kuoleman jättämän aukon elämässäni ja maailmankuvassani olen täyttänyt monisyisellä tieteellisellä ja taiteellisella pohdinnalla. Tieteellisen pohdinnan vuoro tuli ensin, sillä olen entiseltä koulutukseltani lääketieteen kandidaatti. Taiteellinen pohdinta astui kuvioihin myöhemmin: jätin lääketieteen ja siirryin täysipäiväisesti taiteen pariin vuonna 2012.

Tässä opinnäytetyössäni käsittelem uskonnon, taiteen ja tieteen keskinäisiä suhteita ja vuorovaikutuksia etenkin oman elämäni ja tuotantoni kannalta. Opinnäytetyöni koostuu kahdesta osasta: ensimmäisessä esseessä tutkin taiteen ja uskonnon suhdetta ja sitä, miten uskonto (tai lähinnä sen puute) näkyy omassa tuotannossani. Jälkimmäisessä esseessä pohdin sitä, miten tiede ja taide suhtautuvat toisiinsa, minkälainen sija niillä on maailmankuvassani, ja miten ja miksi tiede niin metodeineen kuin tuloksineenkin inspiroi minua tuottamaan kuvia.

II USKOMATON TAIDE

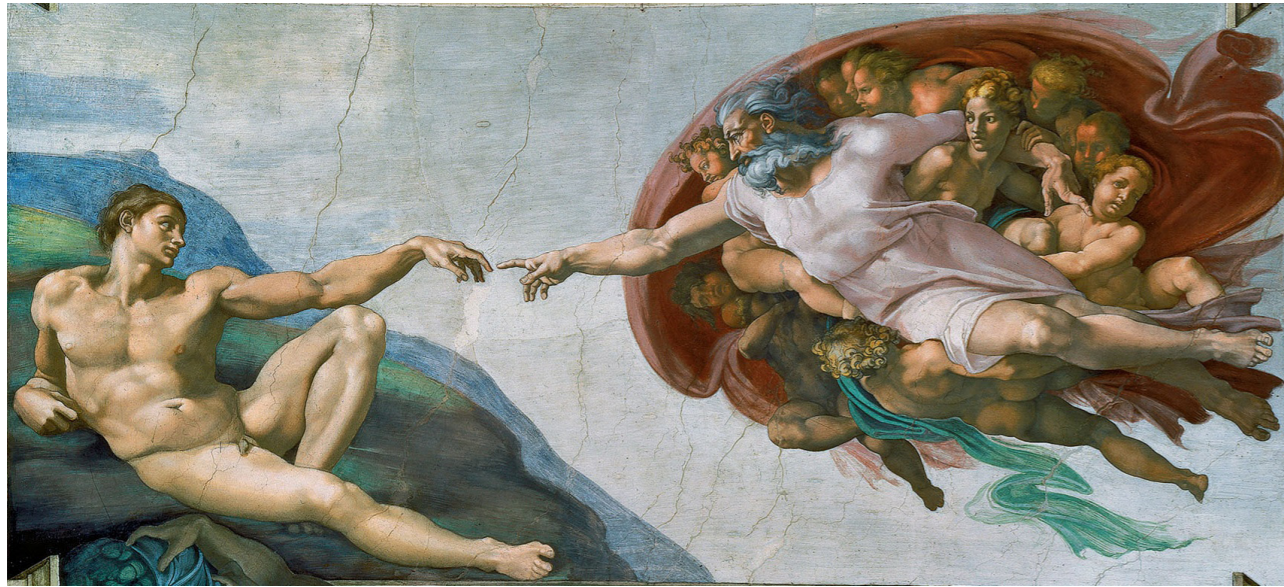
Lyhyesti uskonnon ja kuvien suhteesta

Valtava osa ihmiskunnan tuottamasta taiteesta on ollut jollakin tapaa kytköksissä uskontoon. Taiteella on kautta aikain haluttu esimerkiksi kunnioittaa, palvoa tai lepyttää jumalaa tai Jumalia (Honour & Fleming 2012); taide ja sen tekeminen ovat voineet toimia rituaalina, rukouksena tai uhrilahjana yliluonnollisille olennoille.

Esimerkiksi Australian aboriginaalien ulkopuolisilta katsojilta salattu ja sensuroitu taide juhlisti yksilön, esi-isien, maan ja pyhien polkujen ylimaallista liittoa (Lambert & Turley 2013). Myös kristillisellä taiteella on ollut – ja on edelleen – useita tarkoituksia: esimerkiksi kirkkoja koristava taide voi toimia Jumalan ylistämisen lisäksi opetustarkoituksessa kertoen raamatunhistoriasta ja keskeisistä uskonkohdista (Arvola 2015).

Myös nykyaikaisen länsimaisen taiteen alkuvaiheet ovat kietoutuneet erottamattomasti kristinuskon ja sen leviämisen ympärille.

Kirkko oli massiivisella rahallisella - ja usein myös poliittisella - tuellaan taiteilijoiden mesenaattien kruunaamaton kuningas; pelkätään tämä seikka riittää käsittääkseni selittämään sen, miksi niin iso osa renessanssia edeltäneen ajan töistä oli aiheeltaan uskonnollisia. Se implikoi myös siitä, että kirkon palkkaamien kuvataiteilijoiden aihevalinnat eivät välttämättä kummunneet heidän uskonnollisista vakaumuksistaan, vaan maksajan toiveista. Varmasti tietenkin iso – tai jopa isoin – osa taiteilijoista oli uskonnollisia siinä missä muukin kansa, ja ainakin osa heistä katsoi työskentelevänsä vain nöyrinä käsitöläisinä Jumalan palveluksessa tai Jumalan kunniaksi.

Michelangelo
Aatamin luominen
1500-luvun alku
fresko, 2,3 x 4,8 m

Michaelangelon pilakuva

Mahdollisesti kuuluisin jumalan ja ihmisen voimasuhdetta käsitteleviä teoksia on *Aatamin luominen*, yksi Michelangelon 1500-luvun alkupuolella maalaamista Sikstuksen kappelin freskoista, jossa Jumala ja Aatami kurottavat toisiaan kohti luomisprosessin aikana. Jumala ”antaa elämän savesta tehdylle Aatamille heidän ojennettujen sormiensa välissä olevan pienen raon ylitse, ojentaa hä-

nelle sen elämänkipinän, joka tekee ihmisestä liikkuvan, ajattelevan ja tuntevan.” (Honour & Fleming 2012.)

Jo 1500-luvulla monet eturivin taiteilijoista harjoittivat usein vainajadissektioita anatomisen ymmärtämisenä parantamiseksi; myös Michelangelo harjoitti näitä dissektioita ja oli täten varmasti hyvin perillä esimerkiksi

neuroanatomista (Strauss & Marzo-Ortega 2002). Ilkikurinen Michelangelo ilmeisesti piilottikin kirkon silmiltä ja ymmärryksettä Aatamin luomiseen radikaalin piilomerkityksen, joka pysyi myös yleisöltä piilossa vuosisatoja. Vasta vuonna 1990 Journal of the American Medical Associationissa julkaistiin artikkeli, jossa todetaan Michelangelon maalaaman jumalan viittoineen ja enkeliparvineen olevan täsmällinen poikkileikkaus ihmisaivoista. Maalauksessa selvästi erottuvia anatomisia rakenteita ovat muun muassa aivokuoren poimut ja vaot, aivorunko, kallonpohjan valtimo, käpyrauhas ja optinen kiasma. (Meshberger 1990.)

Michelangelo käsittelee freskossaan siis tietoisuuden suhdetta jumalaan tai Jumalaan. Teoksellaan Michelangelo käsittääkseni vihjaili (aikakaudelleen varsin harhaoppisesti) tavallaan eräänlaisesta alkukantaisesta evoluutioteoriasta: siitä, että ihminen oli lihaa ja verta olevana nisäkkäänä olemassa eläinten

lailla jo ennen Jumalan väliintuloa, ja että Jumala teki tällaisesta protoihmisestä Ihmisen lahjoittamalla tälle tietoisuuden lahjan.

Tekisin tietenkin itse mielelläni kyseisestä freskosta täysin ateistisen ja kyynisen tulkinnan: Jumala on harha, jota kohti evoluution mahdollisimman valmiiksi muovaama ihminen epätoivoisesti kurkottaa vain kohdatakseen omien aivojensa luoman ilkkuvan harhan.

Teos tarjoaisi myös mielenkiintoisen lähtökohdan neuroanatomiselle jatkotulkinnalle: Jumalan ja Aatamin sormenpäiden väliin jäävä pikkuriikkinen rako on kiusoittelevan täydellinen vertauskuva synapsiraolle. Synapsiraot erottavat ihmisen hermosolut toisistaan, ja niissä hermoimpulssi muuttuu hetkeksi sähköisestä kemiallisesta (Bear, Connors & Paradiso 2001).

Divinitus inspirata

Taidetta on tehty usein hurmoksessa niin sanotun jumalaisen inspiraation vallassa. Itseasiassa termi inspiraatio, jonka yleiskieli ja sekulaariset elämänaalat ovat sittemmin omineet, tulee kreikankielisen raamatun sanasta θεοπνευστος (theopneustos) ja edelleen latinankielisestä käännöksestä divinitus inspirata; nämä tarkoittavat kirjaimellisesti Jumalan hengittämää l. hengestä syntynyttä (Bible Hub 2014). Esimerkiksi Paavali (2. Tim:3-16) toteaa, että Raamattu on kokonaisuudessaan syntynyt pyhän voiman suoran inspiroivan voiman alla.

Raamatussa viitataan useasti myös siihen, että kuva- ja rakennustaiteellinen inspiraatio on Jumalalta saatu lahja: esimerkiksi 2. Moos. 31:2-5 sanoo: ”Minä olen valinnut Urin pojan Besalelin, Hurin pojanpojan Juudan heimosta, ja täyttänyt hänet Jumalan hengellä, niin että hänellä on viisautta ja ymmärrystä, tietoa ja taitoa suunnitella ja valmistaa taidokkaita töitä kullasta, hopeasta ja pronssista,

hioa ja kiinnittää korukiviä, veistää puuta ja tehdä kaikkia taitoa vaativia töitä.” Vanhassa testamentissa Jumala antaa lisäksi useita tuskallisen tarkkoja taiteellisia ja arkkitehtonisia käskyjä muun muassa Salomon temppeliä rakennettaessa (1. Kun. 6:2-36).

Näistä raamatunkohdista sain jo lapsena vaikutelman siitä, että Jumala on omaa näkemystään mustasukkaisesti puolustava ja erehtymättömyyteensä uskova taiteilijanero, joka määrää vähäisempiä käsityöläisiä toteuttamaan suunnittelemansa teokset pikkutarkkojen spesifikaatioidensa mukaisesti. Vedän tästä varsin mielelläni herkullisen paralleelin tuotantonsa ulkoistaneisiin nykyaiteilijoihin, esimerkiksi Jeff Koonsiin: kaikkivaltiudestaan juopunut Koons käskyy taidetehdastyöläisiään puskemaan ulos jumalan(oma)kuviaan. Koonsin teossarja, jossa kuvataan mauttoman eroottiseen sävyyn häntä ja hänen ex-vaimoaan, pornotähti Ilona Stalleria, oli vieläpä nimeltään *Made in Heaven* (Sheehan 2009).

Sekulaari inspiraatio

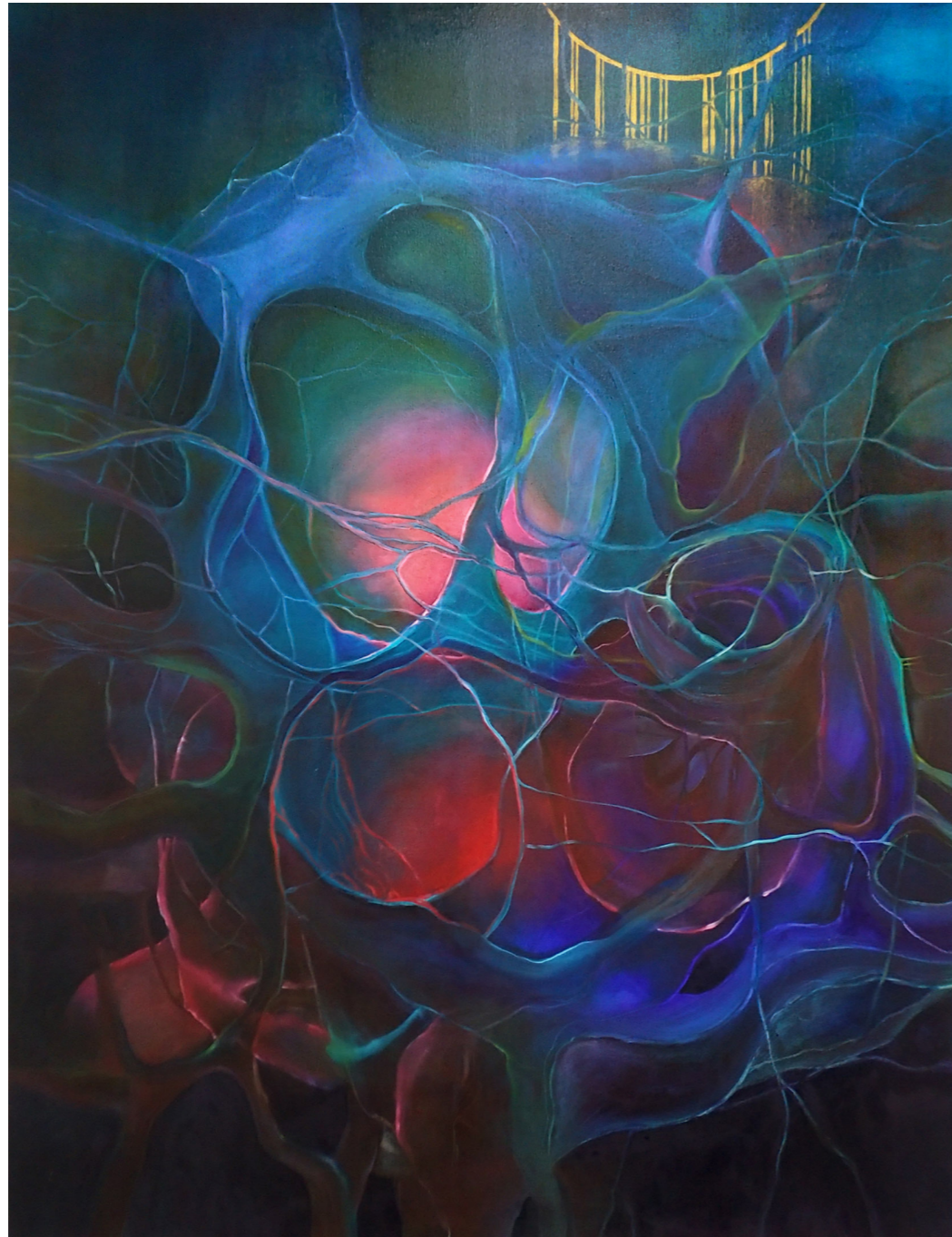
Entä voiko teistisen uskon kääntöpuoli eli ateismi inspiroida? Minun vastaukseni tähän on vahva kyllä, vaikka olenkin monesti kuullut aihetta sivuavissa keskusteluissa argumentoitavan, että jonkin puute (tai ateismin kaltainen negatiivinen määritelmä) ei voi toimia inspiraation lähteenä. Ateistinen agnostismi ja siihen liittyvä elämän ja tietoisuuden tärkeyden ylistäminen ovat kantavia voimia elämässäni. Katson täten ateistisen elämän- ja maailmankatsomuksen kietoutuneen erottamattomasti myös kaiken tekemäni taiteen ympärille ja toimivan usein taiteentekemiseni polttoaineena sekä joskus kuvieni suorana lähtökohtena tai jopa aiheena.

Toisaalta tietyt uskonnollisen kuvataiteen elementit, symbolit ja käytännöt tarjoavat hedelmällistä maaperää myös ateistisen kuvataiteilijan jatkotulkinnoille ja röyhkeällekin appropriaatiolle. Yhtenä esimerkkinä näistä voisin mainita ortodoksi-ikonien maalamisprosessin äärimmäisen kurinalaisen ja

muuttumattoman luonteen, jonka nykytaiteilija voisi omia teoksensa tai teossarjansa perustaksi - joko harrasta esikuvaansa kunnioittaen tai pilkaten. Ikonimaalarit eivät luo tai tuo teokseensa mitään omaa tai uutta, vaan he antavat sille vain manuaalisen käsityöpanoksensa; ikonin järjestelmällinen ja sääntöjä noudattava maalaaminen on itsessään rukousta ja meditaation tai flow-tilan tyyppistä palvontaa (Saarikko 2013).

Myös Australian aboriginaalien taiteeseen liittyvä ikoninen täplityskuviointi kuviointi on jäänyt mieleeni. Täplitys on perua siitä, että aikanaan aboriginaalit päättivät piilottaa tai sensuroida kuviensa pyhimät kohdat ensimmäisten Australiaa valloittavien länsimaisten ihmisten silmiltä. Nämä pyhimmistä pyhät alueet ja yksityiskohdat peitettiin kuvista pilkuttamalla. (Lambert & Turley 2013). Keksinkin monia tapoja, miten nykytaiteilija voisi lainata ja hyödyntää tällaista graafista itse-sensuuria.

Myös henkilöiden jumalaisuutta osoittamaan käytetyt sädekehät ovat viime aikoina kiinnostaneet minua sekä kuvataiteellisessa että jonkinlaisessa hupsussa metafyyysisessä mielessä. Etereaaliset valokehät muuttivat aikanaan maallisten kultaseppien käsissä kuninkaallisten kruunuiksi, fyysisiksi merkeiksi kruunatun henkilön ylimaallisuudesta tai yhteydestä jumalaisiin sfääreihin. Tässä prosessissa pehmeä, utureunainen ja täysin inkorporeaallinen valonkehrä koki seppien käsissä muodonmuutoksen ja syntyi uudestaan kovana metallina; taivaallinen valo aalto-hiukkasdualismeineen typistettiin kultaiseksi sakarakuvioksi. Minkälaisella uskontohistorialla mässäilevällä teoksella nykytaiteilija voisikaan tätä jatkumoa täydentää? Olen pohtinut esimerkiksi sädekehän korvaamista jonkinlaisella ympyränmuotoisella polaarikoordinaatistolla tai kauniin symmetrisellä, pyöreämuotoiseksi piirtyvällä matemaattisen funktion graafilla – tai ehkä jopa punaisella kieltomerkillä: sädekehä puuttuu.

Neitseellinen kosmogeneesi

2015

öljyväri kankaalle, 100 x 130 cm

Tämä itselleni poikkeuksellisen suurikokoisen maalaus toimii esimerkkinä työstä, jossa ateismi on kuvani sisällön keskiössä. Maalauksessa on reiluin taiteellisin vapauksin kuvattuna kosmoksen synty, jossa jumalalla ei ole osaa eikä arpa. Synnytyksen ja syntymisen tuskissa kiemurtelevien tähtienvälisen aineen pilvien takana näkyy kultainen, kultaa vuotava sädekehä yksin ja hyljeksittynä. Tämän maailmankaikkeuden syntymisessä jumaluudelle ei ole sijaa, vaan se joutuu tarkastelemaan tilannetta taka-alalta hälvenevänä legendana, hybris hiipuen.

Maalauksen taustalla oli aluksi legenda Kreikan mytologian Danaësta, jonka Zeus saapuu hedelmöittämään kultasateen muodossa. Maalausprosessin aikana Danaë muuttui kuitenkin lihallisesta naisesta kokonaiseksi kosmokseksi ja Zeus viitteelliseksi kultakehäksi, joka turhaan ja tarpeettomana vuodattaa kullanhoitoista siementään tyhjyyteen. Maalaukseni visuaaliseen koodikieleen on siis melko selväsanaisesti ja täysin tarkoituksella kätkeyty se, mitä mieltä minä olen maailman synnyn ja jumalan välisestä yhteydestä: niillä ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa.

Uskontohermon aktivaatiota

Vaikka suhtaudunkin uskontoihin lähinnä vastahankaisella vastenmielisyydellä, pystyn silti tunnistamaan esimerkiksi uskovaisten säveltäjien teoksissa uskonnollisia elementtejä ja nauttimaan niistä kontekstistaan tai säveltäjän tarkoitukseltaan huolimatta, välillä itse suorastaan haltioituen. Musiikin tapauksessa tämä hurmoksellinen ja välillä häkellyttävän voimakaskin efekti toimii yleensä vain silloin, kun soitan itse; musiikillisen notaation tulkinta on silloin lähtöisin omista aivoistani ja sormistani ja olen täten ehkä räätälöinyt sen tietämättäni osumaan juuri – niin sanottuun! – uskontohermoon.

Yksi hyvä esimerkki itselleni uskonnollisella tasolla toimivista kappaleista on katolista uskoa tunnustaneen Chopinin kymmenennen opuksen kolmannen etydin tahdit 18-21, jotka saavat ihoni kellontarkkuudella kananlihalle kyseistä etydiä soittaessani. Petturimaiset aivoni tulkitsevat ateistisesta vakaumuksestani huolimatta tuon pienen,

sävellyksen keskelle sijoitetun lähestulkoon infantiilin yksinkertaisen melodiosan täydelliseksi jumalaisen armon ja anteeksianton musiikilliseksi kuvailuksi. Myös Bachin/Gounodin *Ave Maria* toimii itselläni samoin: muiden tulkitsemana se on minulle useimmiten vain yksi banaaliuteen asti toistettu klassinen kappale muiden joukossa, mutta kun soitan sitä itse, muuttuvat Marian ilmestykseen liittyvät tunteet – hämmästyks, epäusko ja euforinen ilo – murrettujen ja puhtaiden sointujen vaihtelevassa poljennossa itselleni lähes käsinkosketeltaviksi.

Ehkä hieman samalla tavalla muiden kuvataiteilijoiden työt eivät useimmiten herätä minussa voimakkaita kokemuksia jumaluudesta tai pyhydestä, vaan uskonnollisävytteisten tunteiden esiintuleminen vaatii sen, että työskentelen itse. Taiteen tekeminen toimii palvontariittinäni, rukouksenani, flagellaationa tai muuna sekalaisena hartaudenharjoitukse-nani.

Yhtenä merkittävänä poikkeuksena edellämainittuun ”koen taivaallisia tunteita vain itsetuotettuina”-sääntöön mainittakoon Outi Koiviston *Becoming (Part of the Landscape)* -lyijykynä-/frottagetyö (ks. s. 22), joka ilma- vuudellaan, käsinkosketeltavalla ruumiit- tomuudellaan ja loppuneen tai jäätyneen ajan tunnullaan suorastaan salpasi hengitykseni Lahden taidemuseon *Piirrä nyt!* -näyttelyssä tänä syksynä.

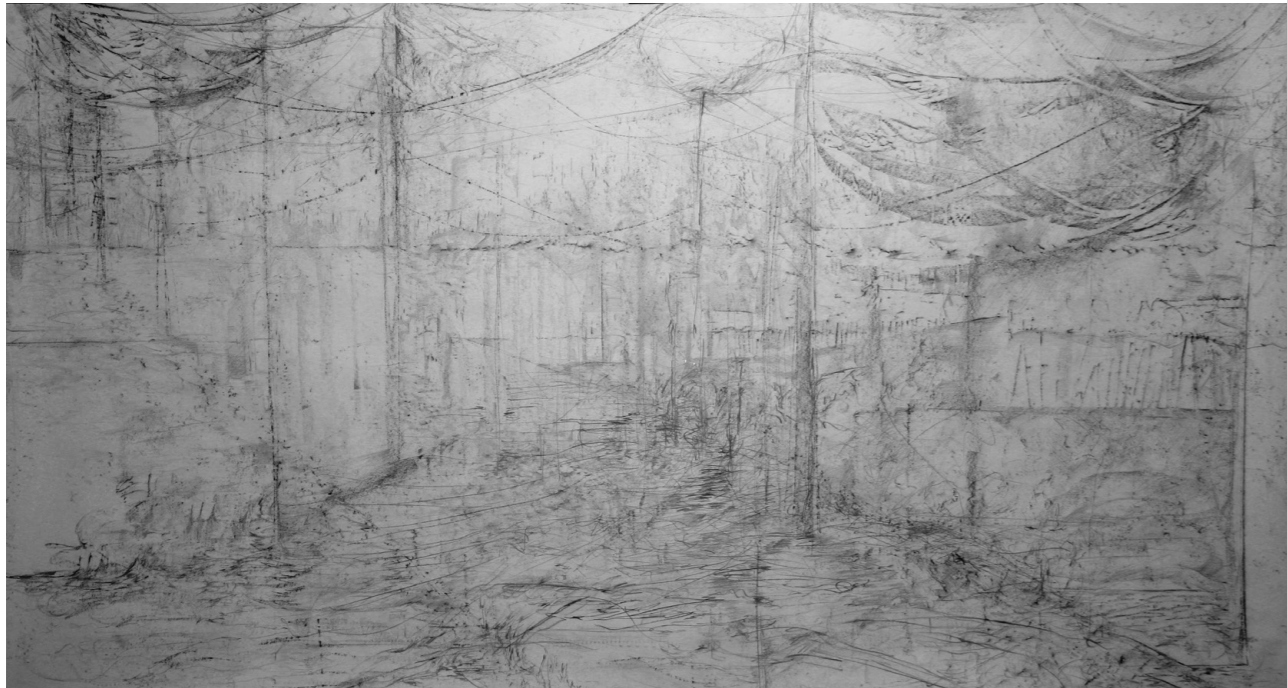
Toisinaan tunnen itse maalatessani lähestyväni jonkinlaista ääretöntä, puhdasta ja pysähtynyttä tyhjyyttä tai autiasta autiutta – siis samanlaista tilaa, jota Koivisto minun silmiini teoksessaan kuvaa. Ajatukset jäätyneestä ajasta ja maailmankaikkeuden lämpökuolemasta ovat niitä asioita, joilla itseäni ahdistuksen hetkinä rukoilun sijaan nykyään lohdutan, ja Koiviston työ viittaa minun silmiini juuri näihin haikeisiin mutta helpottavan vapautta- viin, olemassaolemattomuuden tunnelmiin.

Täysin toisenlaista jumaltunnetta minussa herätti voimakkaasti muutamia vuosia sitten Ateneumissa näkemäni Leon Bakstin teos *Terror Antiquus* (ks. s. 23) vuodelta 1908. Minun silmiini teoksesta välittyy apokalyptinen maailma, jonka kohtalosta tai asukkaista jumalat eivät ole millään tavalla kiinnostuneita. Jumalatar Afroditea esittävä veistos hymyilee herttaisesti samalla, kun hänen taustallaan meri nielee maan ja kauhistuneen ihmisyyden rippeet katoavat syvyyksiin. Tämä teostulkintani on samoilla linjoilla sen kanssa, minkälaisen kammottavan kuvan Raamattu antaa Jumalasta, ja minkälaiseksi itse lapsena mielsin Jumalan. Vanhan Testamentin Jumalahan murhasi ihmisiä mitä hirvittävimmillä tavoilla pienimpienkin rikkeiden takia, tunte- matta minkäänlaista sääliä.

Valtauskontoihin ja niiden pyhiin kirjoihin pohjaavat kuvataiteen teokset ovat perisyntiltään joko pateettisia, imeliä tai mahtipontisia - tai pahimmillaan kaikkea kolmea - eivätkä ne onnistu herättämään minussa mitään sen kummemmin taiteilijana kuin ihmisenäkään. Jotakuinkin ainoat näkemäni suoraan Raamatusta aiheensa ammentavat kuvataiteen teokset, jotka minuun jollakin tapaa vetoavat, on tehnyt El Greco. Hänen ristiinnaulitut, visuaalisessa piinapenkissä epäinhimillisiin mitasuhteisiin venytetyt Jeesuksensa tuntuvat kertovan Jumalan pojan transientin, jalon ja tarkoitushakuisen tuskan sijasta ihmisen pojan inhimillisen turhasta tuskasta; jostakin sellaisesta, johon me kaikki olemme osallisia.

Vahva reaktioni El Grecon ristiinnaulitsemiskuviin liittyynee myös ristiinnaulitsemisesta teini-ikäisenä näkemiini painajaisiin, jotka olivat hirvittäviä sekä viskeraalisella että psykologisella tasolla. Painajaisissani esiintyi kappaleiksi murjottu, ristiin paistin tavalla

seivästetty ihminen, joka sätki ja nyki tavoilla, joita fysiikan tai anatomian lait eivät salli. Hetken päästä erilaiset glitchit ts. digitaaliset artefaktat tai koodivirheet valtasivat seivästetyn ihmisen koko kehon, ja levisivät uhrinsa viimeinkin kuollessa koko maailmaan ja aiheuttavat jollakin selittämättömällä tavalla maailmanlopun. Näitä painajaisia en ole vielä kuvataiteen keinoin käsitellyt, mutta epäilen, että aika alkaisi olla kypsä.

Outi Koivisto

Becoming (Part of the Landscape)

2014

frottage, lyijykynä, 144 x 260 cm

Léon Bakst

Terror Antiquus

1908

öljyväri kankaalle, 250 x 270 cm

Uusi uskonto tai elämänmuoto

Uskon, että taide voi toimia ihmiselle uskonnonkaltaisilla tavoilla ja täyttää mahdollisia sisäsyntyisiä uskonnollisia tarpeita, joita jotkut tahot uskovat ihmisaivoista löytyvän. Taide voi antaa voimaa ja lohduttaa; se voi myös luoda elämälle merkityksiä, tehdä elämästä mielekäästä ja ohjata ihmistä elämän valintojen viidakossa; se voi jopa auttaa ihmistä kuolevaisuuden hyväksymisessä ja väistämättömän kuoleman kohtaamisessa. Myös van Gogh pohti aikanaan taiteen ja uskonnon samankaltaisuuksia: Honour & Flemingin (2012) mukaan van Gogh uskoi vakaasti taiteen olevan uusi uskonto tai elämänmuoto, johon taiteilijalla on kutsumus ja jolle hän antautuu ytimiään myöten.

Oma ateistinen uskontoni tai maailmankatsomukseni muodostuu taiteen ja tieteen yhdistelmästä. Taide temperoi tiedettä utuurenaisemmaksi ja lempeämmäksi ja jättää sijaa ihmisyydelle, tunteille ja tietoisuuden hehkulle; tiede taas luo maailmaan ja yhteiskuntaan

järkeviä puitteita ja organisoituja, täsmällisiä uria, joita pitkin taiteilijan elämä ja ajatukset voivat kulkea ennen villiä tulvimistaan mielen rantapenkereiden yli paperille tai kankaalle asti. Taiteen tekeminen – tieteen rajojen yli tulviminen – on minulle palvontariitti, jolla palvon simultaanisti sekä tiedettä, tieteellisiä metodeja että ihmisiä (itseni mukaan lukien!) loistavan tietoisina olentoina.

Vaikka suurin osa tieteestä ei olekaan kansantajuista, on se ylhäältäpäin annettuun pyhän auktoriteetin sanaan ja uskonnolliseen, muuttumattomaan dogmaan verrattuna huomattavan tasapäinen ja tasa-arvoinen elämänala. Ihmisen kekseliäisyys, adaptiivisuus, sitkeys ja luovuus ovat asioita, joihin minä formaalinen uskonnon sijasta uskon, luotan ja turvaan, ja pidän etenkin eksaktien luonnontieteiden kenttää näiden inhimillisten hyveiden huipeutena.

Englantilainen runoilija Alfred Austin on pukeutunut ihmisen ylivoimaisen statuksen ja jatkuvasti vahvenevan otteen maailmankaikkeudesta ja sen voimista hienosti sanoiksi runossaan *Grandmother's Teaching*. Linaan tässä runoa Michael Moorcockin *Dancers at the End of Time* -romaanista (1993). Kyseisessä yhteydessä osan Austinin runosta lausuu ateistinen hahmo vastineena syvästi uskonnollisen naisen esittämälle hengelliselle runositaatille:

*”He [man] handles the planets and weighs
their dust, he mounts on the comet's car,
And he lifts the veil of the sun, and stares in the
eyes of the uttermost star.”*

Uskonnon, taiteen ja tieteen keskinäisiä suhteita pohtiessani tuli minulle yhtäkkiä mieleen myös huvittunut ajatus siitä, että uskontoa voisi itsessään pitää jonkinlaisena perverssinä, täysin alkuperäisten tekijöiden käsistä karanneena kokeellisena taiteenla-

jina. Kyseessä voisi katsoa olevan miljardien ihmisten kollektiivisen, koko elämän spektriä permeoiva pelimäisen performanssin tai näytelmän, jonka tarkoituksena on esimerkiksi introspektio, maailman syvempi ymmärtäminen tai mielekkyyden luominen elämälle; nämä kaikkihan ovat mahdollisia ja usein toivottaviakin taiteen funktioita.

Taiteen ja järjestäytyneen uskonnon suurin määritelmällinen ero tässä kohdassa on minusta se, että taide tarjoaa loppukäyttäjälleen täyden tulkinnanvapauden; järjestäytyneissä uskonnoissa taas maailman tulkinta tarjotaan ylhäältäpäin valmiiksi pureskeltuna, muuttumattomana ja vaihtoehdottomana totuutena. Tästä asiasta uskovainen ihminen on tosin helposti – minusta käsittämättömästi ja todella surullisesti – täysin toista mieltä, kuten esimerkiksi äitini toteaa: ”[nimenomaan] uskovana olen vapaa ajattelemaan ja tutkimaan kaikkea.” (Pöntinen 2015).

Oraakkelin lausuntoja

Tunnen usein taiteesta puhuvana ihmisenä olevani myös jonkinlaisen papittaren tai mystikon asemassa, joka taiteen pyhää savua hengitettyään kanavoi tavallisten kuolevaisten tietoisuuteen jumalaista tietoa tai totuutta. Esimerkiksi monia väitteitä taiteen tarpeellisuudesta ja taiteilijoiden oikeutuksesta tehdä työtä, jonka arvo ei ole rahallisesti mitattavissa, ei voi usein perustella muilla kuin lähes tulkoon hurmoksellisilla, täysin arvolatautuneilla ja subjektiivisilla väitteillä esimerkiksi taiteen itseisarvosta ja merkityksestä ihmis-kunnalle.

Tiedän ja tiedostan kuitenkin, että kyseisenlaisilla väitteillä on esimerkiksi insinööriystävilleni yhtä paljon painoarvoa kuin itselleni vaikkapa päiviräsästen ja muiden änkyräuskovaisten kehäpäätelmillä. En ole kuitenkaan näissä tunnoissani yksin: myös tiedepiireissä tunnustetaan ja tunnustetaan se, miltä vaikeaselitteisestä tieteellisestä tiedosta puhuminen maallikon korviin kuulostaa. Tämän summa-

si erinomaisesti teoreettisen fysiikan professori Kari Enqvist, kun haastattelua tekevä toimittaja alkoi hämmentyä Enqvistin puhuessa hiukkasten ja kappaleiden kvanttiominaisuuksista: ”Tämä on vähän hämärän tuntui-nen oraakkelin lausunto [...]”, totesi Enqvist omasta selityksestään (Berner 2015). Hämä-räksi oraakkeliksi tunnen joskus itsenikin, kun yritän saada kokoon jonkinlaista taidetta ja sen tarpeellisuutta puolustavaa koherenttia ja älykäästä argumenttia, joka olisi muotoiltu eleganttiin mutta vastaanottajilleen ymmärrettävään ja hyväksyttävään muotoon ja joka ei lisäksi olisi ristiriidassa esimerkiksi poliit-tisten tai eettisten näkemysteni kanssa.

Toisaalta nimenomaan pyhyiden tavoittelu ja mundaanin kokemuksen rajojen ylittäminen tai edellämainitun yrittäminen ovat juuri sitä, jota yleisö taiteilijoilta usein odottaakin. The Telegraphin taidekriitikko Mark Hudson toteaa (2015): ”Odotamme taiteilijoiden unelmoivan isosti. Koko ajan sekulaarisemmaksi

muuttuvassa maailmassa luotamme siihen, että taiteilijat ja muiden luovien alojen ihmiset tuottavat meille kokemuksia transenden-tista. [...] oletamme taiteilijoiden asettavan itsensä alttiiksi, syleilevän ääretöntä ja samalla antamaan meille puolestamme valmiiksi- tehtyjä ylentymisen tunteita.”

Tehkäämme taide kuvaksemme

Raamattu kertoo Jumalan maailmaa luodessaan sanoneen: Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme [...] (1. Moos. 1:26). Voisin helposti kuvitella tämän lauseen hieman muutettuna omaan suuhuni, tai mahdollisesti myös jonkun toisen mahtipontisen kollegani sanomaksi: tehkäämme taide, tehkäämme se kuvaksemme. Katson roolissani taiteilijana olevan kyse kaiken muun lisäksi tavallaan kaikkivaltaisesta luomisesta ja täten asettumisesta jumalaksi jumalan paikalle, ja tämä pesti filosofisine implikaatioineen sopii minulle erinomaisesti. Oma luomiseni ja luojana toimimiseni tulee parhaiten esille geometrisissä maisemamaalauksissani, joita toteutan rakastavan äitijumalan tarkkuudella ja herkkyydellä.

Ortodoksimaalari Ville Löppönen on hieman samoilla linjoilla kanssani siinä, että taiteilijan suorittamaa luomista voi jollakin asteella verrata Jumalan luomistekoihin. Löppönen kuitenkin katsoo taiteilijan tekemän luomis-

työn olevan vain jatkoa Jumalan luomistyölle; taiteilija siis vain jatkaa sitä maailmanrakennusta ja -luomista, jota hän itsekin edustaa (Häkkinen 2015). Erityisen valitettavaa ja surullista on minusta se, että monien uskovien taiteilijoiden - kuten Löppösen - mielestä taiteellisen luomisen tulee edistää Jumalan, ei ihmisen, glooriaa.

Varsinaista tarkoituksellista, aktiivista uskonnonvastaista agitaatiota tai jumalanpilkkaa työhöni ei kuitenkaan ole koskaan sisältynyt ja tuskin koskaan sisältykään. En siis tunne juuri minkäänlaista sympatiaa esimerkiksi *Piss Christ* -valokuvastaan ja muista uskontoa ja uskonnollista symboliikkaa raiskaavista teoksistaan tunnetun Andres Serranon itsetarkoituksellisen shokeeraavaa lähestymistapaa kohtaan. (Serrano on tietääkseni itse kristitty, mutta luulen useimpien tulkitsevan hänen työnsä jumalanpilkaksi vaikka se ei hänen tarkoituksensa lienekään.)

Koen yksittäisten ihmisten tahallisen pilkkamisen tai herjaamisen mauttomaksi ja itselleni täysin vieraaksi, ja keskityn mieluummin käsittelemään uskomisen ja uskontojen absurdia luonnetta sekä tarjoamaan parempia vaihtoehtoja uskonnolle, kuin shokeeraamaan yksittäisiä uskovaisia ihmisiä tai herättämään julkista pahennusta.

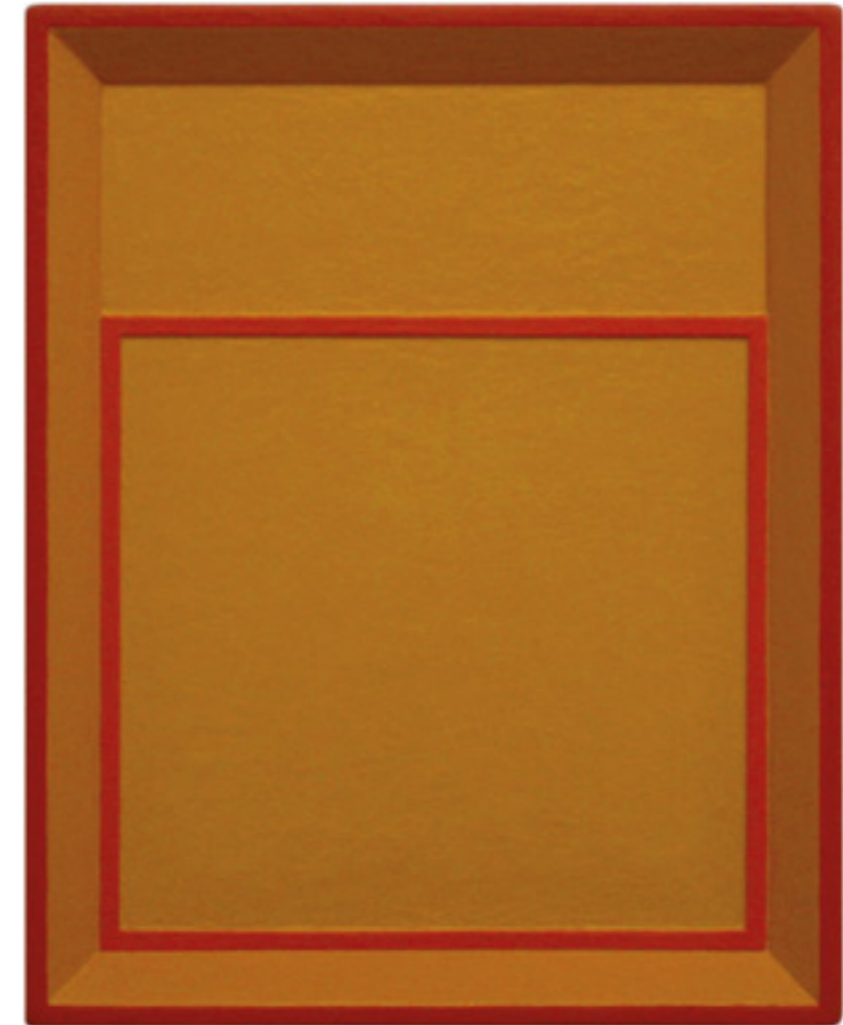
Kuten Elwell (2013) huomauttaa: ”[Mikäli otetaan huomioon vain provosoiva taide], tyypistetään ateismi vääräoppisuuteen tai jumalanpilkkaan. Ateismin syvin julkitulema kuvataiteissa on kuitenkin Jumalan täydellinen irrelevantsi modernin taiteen ja nykytaiteen piirissä.”

Nykytaiteen kentässä uskonnollinen taide tai erityisen uskonnollisävytteiset kannanotot tuntuvat onneksi jäävän täysin marginaaliin. Uskonnolla ei ole enää sijaa tai relevanssia länsimaisessa taidekentässä; tavallaan siis nykytaiteen kenttää voidaan pitää kokonai-

suutena ateistisena (Elwell 2013). Ehkä siksi myös esimerkkejä ateismin inspiroivasta voimasta tai ateismista lähtökohtana nykyaikaiselle kuvataiteelle oli hyvin vaikea löytää tätä opinnäytetyötä varten. Ateismin, agnostismin tai muunlaisen uskonnon tai uskonnollisuuden puutteen merkitystä taiteelliselle työlle ei katsota yleensä millään tapaa relevantiksi mainita esimerkiksi taiteilijateksteissä.

Myös monet uskovaiset taiteilijat katsovat teologisen sisällön ja keskustelun kadonneen lähes tyystin nykytaiteesta alkaen modernismin aikakaudesta. Toisaalta jotkut taiteilijat, kuten esimerkiksi aiemmin mainitsemani ortodoksi Ville Löppönen, ovat palanneet 2000-luvulla nimenomaan teologisten kysymysten äärelle. (Häkkinen 2015).

Hyvänä esimerkkinä uskonnollisen sisällön ja uskonnollisten merkitysten epärelevanttiudesta nykytaiteelle toimii mielestäni Ilkka Väätin teos *Athos*, jonka hän esitteli meille Taideinstituutissa pitämällään henkilöluennolla. Maalauksen esikuvana tai lähtökohtana oli pieni matkaikoni, mutta Väätin ankaran geometrisesta versiosta ei pystynyt hyvällä tahdollakaan lukemaan tai löytämään minikäänlaista uskonnollista symboliikkaa tai sisältöä. Alkuperäisen maalauksen krusifiksi oli Väätin versiossa kadonnut kuin tuhka tuuleen, ja hän totesikin lakonisen hyväntuuliseen tapansa: ”Arvatkaa, skippasiko Ilkka Väätti Jeesuksen? No skippassi.” (Väätti 2015.)

Ilkka Väätti

Athos

2008

öljy- ja akryyliväri puulle, 60 x 48 x 7 cm

Luonnonjärjestelmä

2015

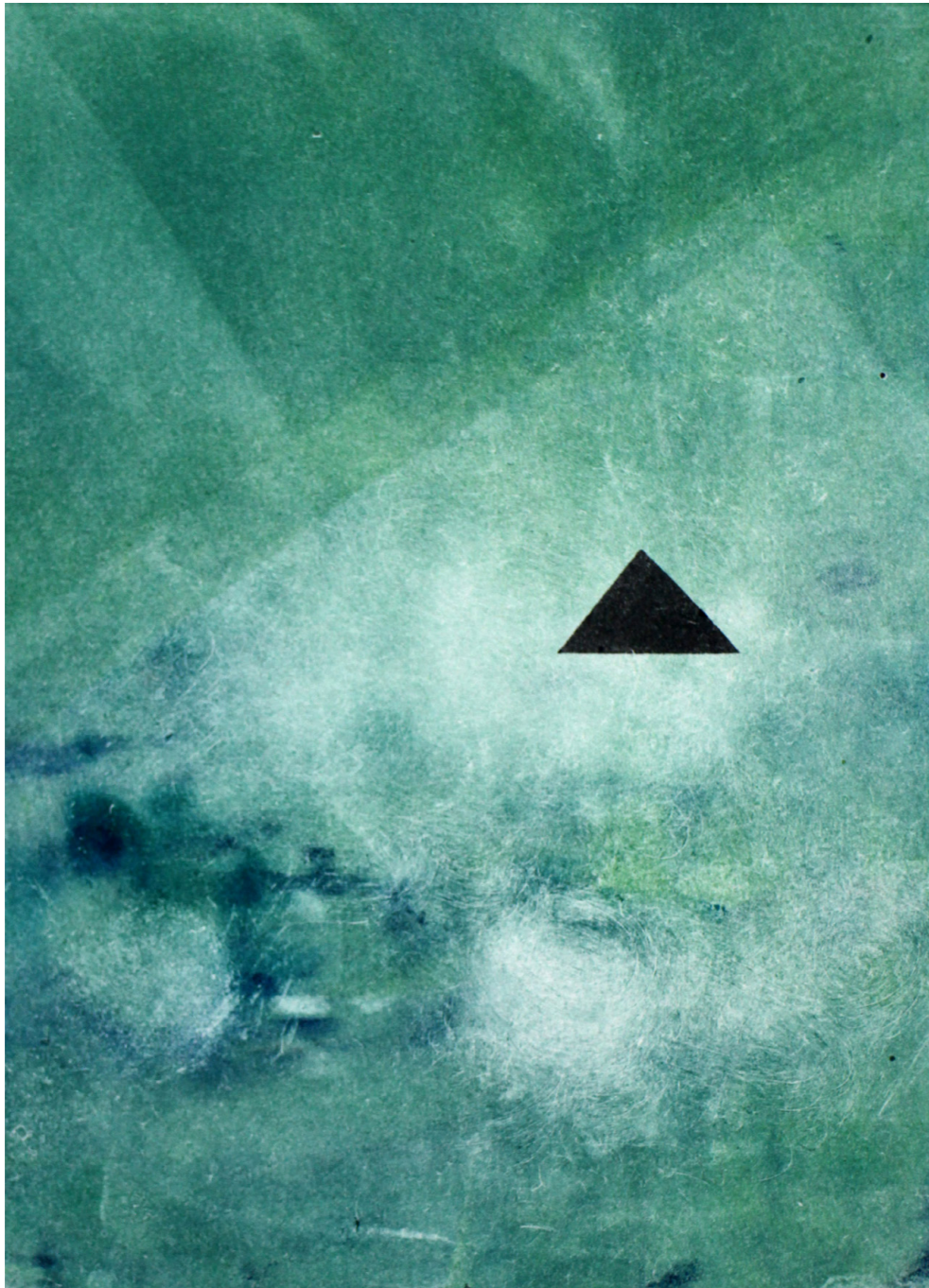
akryy liväri kankaalle, 60 x 100 cm

Tämän akryylimaalauksen sisälle olen luonut oman pienen kotikutoisen maailmani. Mielitäni on lapsesta asti lämmittänyt amerikkalaisen journalisti George Henryn (1879) ensimmäisenä käyttämä käsite *Spaceship Earth*, ajatus maapallosta aurinkoa kiertävänä vihreänä ja elämää kuhisevana (aurinkoa lukuun ottamatta) omavaraisena avaruusaluksena. Olen tehnyt aiheesta useita maalauksia, mutta tämä on niistä suosikkini ja ehkä esteettisesti tyydyttävien ja kuvana toimivien.

Luomassani avaruudessa leijuvassa vihreässä maailmassa kaikki on paikallaan ja juuri kuten haluan, minun sääntöjeni ja mielihalujeni

mukaan luotuna ja aseteltuna: jokainen kasvi kasvaa kiltin geometrisesti, ja jokainen maanpinnan muoto on sievän säännöllinen.

Jopa kohti muita maailmoja tai avaruuden äärilaitoja kohti kurottavat tutkamaiset kasvien lonkerot pysyvät innostuksestaan huolimatta kurissa, nuhteessa ja järjestyksessä. Diktaattorimaisen rautaisella otteella luodussa ja hallitussa uudessa uljaassa maailmassani vallitsee rauha ja tyyneys, ja oikeaa maailmaa ravisteleva kaaos ja kohtalokkaan välttämätön entropia loistavat poissaolollaan. Maailmani on saavuttanut jumalaisen tasapainon ihmislujansa avulla, ilman jumalaa.

Ajan funktio III

2015

monotypia, 20 x 15 cm

Jumaluus on skipattu turhana myös tässä vuoden 2015 monotypiassani, jossa klassisena kolmiosymbolina kuvattu kolmiyhteinen jumala kaikkinäkevine silmineen on sammunut. Jäljellä on musta tyhjiö, jonka sijainti suhteessa ympäröivään tilaan ja maisemaan jää epäselväksi.

Kuolleena syntyneen jumalan ainoaksi funktioksi jää tarjota itsensä kontrastiksi teoksen muille osille: kuinka elävä ja monimuotoinen maailma onkaan! Mikä valtava sääli olisi elää läpi elämänsä maailmaa, aisteja ja tietoisuutta arvostamatta, vain idea kuolemanjälkeisenä

paremmasta maailmasta aivokuorella kerätytuen – kuin vain varovaisesti ihanaa alku-ruokaa maistellen ja vatsaansa tilaa jättäen, varmana siitä että pääruoka tulee olemaan parempi.

Tämä ei tietenkään ole onneksi läheskään kaikkien uskovaisten suhtautumistapa maailmaan; esimerkiksi äitini kirjoittaa: ”Aistien maailma on esim. minulle yhä ihanampana näyttäytyvä ja yhä monipuolisempia kudelmia kokemusten ja ajatusten (ja uskon) kanssa luova. Aistien maailma on minulle Jumalan ihanimpia lahjoja.” (Pöntinen 2015).

III KUVIA TIETEELLISESTÄ MAAILMANKUVASTA

Kaksi maailmaa

Tieteiden ja humanististen alojen tiukka pitäminen erillään toisistaan sekä näiden alojen edustajien toisiaan kohtaan tuntema vieroksuminen tai halveksunta on niin mielestäni valtava ongelma maailman monitahoiselle ymmärtämiselle ja ihmiskunnan yleiselle kehitykselle. Käsittelen ohessa lyhyesti sekä kirjailija ja tiedemies C. P. Snow'n sekä paleontologi, evoluutiobiologi ja tieteenhistorioitsija Stephen Jay Gouldin näkemyksiä tieteen, taiteen, tieteilijöiden ja taiteilijoiden keskinäisistä suhteista.

Pitämäänsä luento- ja sitä seuranneeseen lehtiartikkeliin perustuvassa kirjassaan *The Two Cultures and the Scientific Revolution* Snow kirjoittaa vuonna 1959: "[Intellektuellien ja tiedemiesten] välillä on molemminpuolisen ymmärtämättömyyden kuilu - joskus (etenkin nuorten keskuudessa) asiaan liittyy vihamielisyyttä ja vieroksumista, mutta yleensä ongelma syntyy [vain] ymmärryksen puutteesta. Molemmilla osapuolilla on erikoisen

vääristynyt kuva toisistaan. Heidän asenteensa ovat niin erilaisia jopa tunteiden tasolla, että he eivät löydä mitään yhteistä. [...] Ei-tiedemiehillä on syväänjuurtunut käsitys siitä, että tiedemiehet ovat pinnallisin optimistisia ja tietämättömiä ihmisytyydestä. Toisaalta tiedemiehet uskovat, että kirjallisilta intellektuelleilta puuttuu kyky harkitsevaisuuteen, että he ovat harvinaisen välinpitämättömiä läheisistään, että he ovat perustavanlaatuisesti epäintellektuelleja ja että he haluavat rajoittaa sekä taiteen että ajattelun eksistentiaalisiin."

Snow'n (ibid.) mukaan tieteen ja humanismin vuoropuhelu ja yhteisvaikutus nitoutuu ihmiskunnan merkittäviin saavutuksiin, ja nykyinen suhtautumistapa tuhlaa mahdollisuuksia: "Ei näytä olevan mitään paikkaa, jossa nämä kaksi kulttuuria voisivat kohdata. [...] Ihmisajattelun ja luomisen ytimessä luovamme osasta parhaita mahdollisuuksiamme. Näiden kahden aiheen [...] törmäyksen tulisi tuottaa luovia mahdollisuuksia. Men-

taalisen toiminnan historiassa juuri tällaisten [törmäysten] hetkillä tehtiin läpimurtoja. Mahdollisuudet ovat edelleen olemassa. Ne ovat kuitenkin olemassa tavallaan vain tyhjiössä, sillä nämä kaksi kulttuuria eivät pysty keskustelemaan keskenään."

Ei tiedettä ilman mielikuvitusta, ei taidetta ilman faktoja

Mielestäni on äärimmäisen tärkeää huomata, ymmärtää ja hyväksyä se tosiasia, että älykyys ja erityyppiset lahjakkuudet tapaavat ihmisaivoissa tukea toisiaan. Monet tieteen ja taiteen suurimmista miehistä ja naisista ovatkin olleet lahjakkaita myös muilla aloilla, kuin niillä, joista maailma heidät on pääasiallisesti oppinut tuntemaan. Kuuluisin sekä tieteen että taiteen parissa toimineista *uomo universaleista* lienee Leonardo da Vinci, mutta oma suosikkiesimerkkini elämäntilojen moniottelijoista on Vladimir Nabokov.

Nabokov ei ollut vain henkeäsalpaava ja elegantti kirjailija, vaan myös kansainvälisesti arvostettu perhostutkija. Stephen Jay Gouldin (2010) mukaan Nabokovin kirjallisen tuotannon ja tieteellisen tutkimuksen takana vaikuttivat samat Nabokovin persoonallisuuden osa-alueet ja erikoispiirteet, esimerkiksi rakkaus yksityiskohtiin, pohdintaan ja symmetriaan.

Gould pohtii sekä tieteiden että taiteiden kumpuavan samanlaisista ihmismielelle uniikeista luovista mentaalista prosesseista, mutta varoittaa kuitenkin luomasta keinoteikoista romanssia tai liittoa tieteen ja taiteen välillä: hän muistuttaa, että taiteen ja tieteen metodologia ja validointimetodit eivät ole tai edes yritä olla millään tavalla samanlaisia.

Gould päättää Nabokov-esseensä kuuluisalla Nabokovin lausahduksella vuodelta 1966: "There is no science without fancy, and no art without facts – ei ole tiedettä ilman mielikuvitusta, eikä taidetta ilman faktoja." (ibid.)

Etuoikeutetun sillanrakentajan kokemuksia

Olen aikaisemmalta koulutukseltani sekä lääketieteen kandidaatti että fysiikan ylioppilas, ja siksi niin taiteilijana kuin ihmisenäkin onnellisen etuoikeutetussa asemassa. Minun on helppo tavoitella jonkinlaista taiteellisuuden ja tieteen synteesiä tai ainakin lainata tuotannossani taiteilijan vapaudella palasia tieteestä, sillä koulutukseni sekä laaja-alainen kiinnostukseni sivistyksen eri osa-alueita kohtaan rakentavat jatkuvasti vahvenevaa siltaa Snow'n kuvaaman ymmärryksen kuilun ylitse.

Snow'n kuvaus ihmisryhmien välisestä kuilusta pätee tiedemiesten ja humanistien lisäksi usein myös uskovaisten ja ateistien väliseen molemminpuoliseen ymmärtämättömyyteen ja epäilykseen. Olen myös tämän suhteen mielenkiintoisessa asemassa, sillä pystyn edelleen muistamaan, minkälaiselta uskominen ja esimerkiksi kirkossakäynti tai rukoileminen tuntuivat ja millä tavalla kyseiset mielenmaisemat ja aktit elämäni vaikuttivat. Nykyinen vastenmielisyyden värittämä

asenteeni uskontoja ja uskomista kohtaan ei siis perustu vain kylmän älyllisiin argumentteihin ja kirjaviisauteen, vaan siihen vaikuttaa myös omakohtaiset kokemukseni ja tunteeni niinsanotun vastapuoleni maailmankatsomuksesta.

Myös Wassili Kandinsky opiskeli yliopistossa lakia ja etnografiaa hyvällä akateemisella menestyksellä (Valkonen et al. 1998) ennen taiteellista uraansa. Kandinskyn usko tieteesseen tuntuu romahtaneen lopullisesti ensimmäisestä onnistuneesta atomin halkaisusta: jättäessään tiedeuransa hän kirjoitti professorilleen ”Tiede oli mielestäni tuhoutunut [...] tiedemiehet etsivät totuutta umpimähkään ja sormituntumalla ja sokeudessaan sekoittivat asiat keskenään.” (ibid.)

Kandinskyn tieteellisestä taustasta oli kuitenkin hyötyä hänen taiteelliselle uralleen: ”Taiteilija teki nyt ateljee-laboratoriossaan kokeita löytääkseen uutta tietoa ja uusia to-

tuuksia sekä ratkaisi järkensä hänelle asettamia tehtäviä. Pyrkimys uuteen lähensi tiedettä taiteeseen ja määritteli millä tavoin taide ja tiede olivat vuorovaikutuksessa ja missä määrin taiteilija oli riippuvainen tieteellisistä teorioista ja löydöistä. Kandinskyn tekemä valinta ei ollut sattuma. Hän oli omaksunut tieteellisen ajattelutavan, jonka auttoi häntä määrittelemään taiteilijan tärkeimmät tehtävät ja suuntautumaan kohti uudenlaisten taiteellisten ongelmanasettelujen tekemistä.” Tieteellisen uransa jätettyään Kandinsky tunsi syntyneensä uudestaan. (ibid.)

Viime vuosina olen ollut itsekin havaitsevanani merkkejä siitä, että monitahoinen maailmanymmäryys alkaa taas olla muotia. Sekä tieteelliset että taiteelliset tiedon- / ”tiedon”-hankintakeinot ja työkalut ovat käytössä, kun 2010-luvun ihminen yrittää sijoittaa itseään maailmankaikeuteen ja löytää jonkinlaista syytä tai validointia olemassalolleen. Aina tosin löytyy edelleenkin niitä, joiden mukaan

tieteellä ja taiteella ei ole tai edes pitäisi olla mitään tekemistä keskenään; nämä ihmiset ovat usein suorastaan pöyristyneitä, jos joku uskaltaa vihjatakaan siihen suuntaan, että taide voi antaa ihmiselle tai ihmiskunnalle jonkinlaista tietoa.

Edellämainitussa yhteydessä on aivan sama, vaikka vihjaaja täydentäisikin lausuntoaan sillä, että taiteen tuoma ”tieto” on perustavanlaatuisesti erilaista kuin tieteen antama tieto. Se on epävarmempaa ja utuisempaa, ehkäpä enemmän uskonnon antaman falsifiointia välttävän henkilökohtaisen ”tiedon” kaltaista – enemmänkin siis tietoisuutta kuin tietoa.

Hyvänä esimerkkinä pöyristyneestä suhtautumisesta toimii erinomaisesti Talouselämä-lehden verkkosivuilla julkaistu Ilkka Jauhaisen (2015) kommentti, joka käsittelee Jani Leinosen taidetta. Jauhainen tyytyy itsevarman happamasti tiuskaisemaan: ”Leinosen nostaman hössytyksen [sic] taustalla on myös

kielikuva, jonka mukaan taide 'tutkii' ja 'analysoi' jotain. Ei taide niin tee.”

En ole erityisen ylpeä joutuessani myöntämään, että yllämainitun kaltainen ivallisuus kruunasi pitkään omaakin suhtautumistani taiteeseen. Kaikkein äärimmäisimmillään suhtautumiseni oli luultavasti käymäni luonnontiedepainotteisen IB-lukion aikana; esimerkiksi ankaran mustavalkoinen ja syvän uskovainen matematiikanopettajamme ei pelännyt laukoa niin sanottuja totuuksia kaikista niistä ihmisparioista, jotka ovat valinneet humanismin turmiollisen tien. Oma mielipiteeni on alkanut vähitellen muuttua viimeisen vuosikymmenen ja erityisesti taideopintojeni aikana.

Silti taiteen – ja muiden humanististen alojen – tuottaman tiedon tai muun inhimillisen lisäarvon arvostaminen, mainostaminen tai kehuminen tuntuu minusta silti tietystä seurassa edelleen vaivaannuttavalta tai suoras-

taan häpeälliseltä. Tunne muistuttaa minua epämiellyttävästi niistä kerroista, kun jouduin ala-asteikäisenä puolustelemaan uskontoani ja uskomistani vapaammin kasvatettujen koulukavereideni edessä. Oma ystäväpiirini koostuu pääosin IT-alan ammattilaisista, insinööreistä ja lääkäreistä, ja heidän edessään olen edelleen ujo ja suorastaan vastentahtoinen käsittelemään taidetta. Monien ystäväni mielestä taiteilijat tuntuvat kuuluvan jonkinlaiseen alempaan, halveksittavaan ihmisrotuun tai -tyyppiin, jonka edustajat pakottavat rehelliset työntekijät ja veronmaksajat kustantamaan oman hauskan harrastelunsa - ja kehtaavat vielä yrittää oikeuttaa työtään esittämällä oraakkelimaisia taideargumentteja.

Tieteen lyyrisistä piirteistä

Olen onnekas ja kiitollinen tieteellisestä taustastani, sillä pystyn ammentamaan siitä valtavasti sisältöä ja ideoita taiteelliseen työhöni. Opintoni Taideinstituutissa aloitti pitkäkö ruumiinavauskurssien inspiroima elinmaalausten sarja, joissa kuvasin erilaisia mielikuvituksellisia elimiä asetelmina ja maalauksina. Jatkoin tätä sarjaa silloin tällöin myös myöhempien vuosien aikana.

Käytän taiteellisessa työssäni hyväksi myös muita tieteenaloja kuin niitä, mihin minulla on itselläni koulutusta. Pidin touko-kesäkuussa 2015 Lahdessa Galleria Oyoyllä ensimmäisen yksityisnäyttelyni, jonka nimi oli *Tähtijoukko-oppia*; nimensä mukaisesti käsitelmin näyttelyssä muun muassa tähtitiedettä sekä matematiikkaa, tosin taiteilijan vapaalla ja ilkkurisellakin otteella. Välillä näiden aihealueiden valinta jopa hieman hävetti itseäni, vaikka kohtelinkin aiheitani kunnioittavasti: matematiikassa olen korkeintaan keskinkertainen ja formaalista tähtitieteestä

en tiedä tai ymmärrä mitään. Tunsin lopuksi aihevalintani kuitenkin olleen hyvä, sillä kaipasin lomaa lääketieteellisistä teemoista. Työskentely muiden tieteenalojen - vaikkakin niiden irvikuvien - kanssa oli virvoittavaa, ja mentaalinen puuhastelu äärettömien välimatkojen ja ikuisuutta lähestyvien ajanjaksojen kanssa opetti sekä innoitti minua liittämään moniin näyttelyni töihin filosofista ja maailmankatsomuksellista sisältöä.

Onnistuin myös ilmeisesti välttämään näyttelyvieraille niitä teemoja joita yritinkin. *Lahen uutisia* -blogin pitäjä Tarmo Virtanen kirjoitti kesäkuussa 2015: ”Minna Louhelaisen näyttelyssä ihmisen yliveraisuus maailmankaikkeudessa saa tarpeellista, hymyilevän piruilevaa ajatusnäkökulmaa lämminhuumorisin teoksin. Puhuttelevat vedokset kohti tähtitieteellisen ikuista avaruutta kontrastinaan maanläheinen, mummon muistoesineiden näkökulma elämästä ja sen arvosta hurmaavat näyttelyn katsojan.”

Exploratory Surgery & Spelunking

2013

öljyväri kankaalle, 55 x 46 cm

Tässä pienehkössä öljyvärimaalauksessani erilaiset herkullisen karamellinväriset, kosteana kiiltelevät mielikuvituselimet on järjestetty esteettisiksi rykelmiksi, ja kokonaisuutena ne luovat ihmisen arkitodellisuudelle vieraan maiseman.

Maalatessani mielessäni oli ihmisen vatsaontelon muodostama luola, johon lääkäri sukeltaa sisään ruumiinavausta tehdessään. Maalaukseni takaosa on auki, ja sieltä kajoaa valo; avausviilto on tehty, ja uskaliaiden luolatutkimusmatkailijoiden tiedonhankintamatka ihmisen sisään voi alkaa.

Tällä(kään) maalauksella ei ole tietenkään oikeasti mitään tekemistä lääketieteellisten tai anatomisten realiteettien kanssa. Maalaukseen on lainattu ainoastaan anatomista muotokieltä sekä approprioitu idea absurdistista, abstraktista ruumiinavauksesta.

Ex astris ad stellas

2015

etsaus ja akvatinta, 22 x 17 cm

Tämän *Tähtijoukko-oppia* -näyttelyä varten tekemäni akvatintan latinankielinen nimi on suomeksi kirjaimellisesti ”tähdistä tähtiin”, ja siinä on pieni etymologinen koukku. Termit stella ja astrum tarkoittavat molemmat tähteä, mutta sana ”astrum” on konkreettisempi ja arkisempi nimitys taivaankappaleille, kun taas ”stella” tarkoittaa tähteä myös kuvanollisemmassa, runollisemmassa mielessä.

Grafiikanvedoksessani jonkinlaisesta kosmisesta alkumeren liemestä nousevat tietoisuudella varustetut ihmisaivot. Visuaalisesti aivot muistuttavat myös kuumailmapalloa, joka vetää kevyesti perässään raskasta, epäjaloa alkuperäänsä kohti tuntemattomia tähtiä.

Carl Saganin (1980) sanoin ”[...] me olemme universumin tapa tuntea itsensä. Osa meistä tietää sen, mistä tulimme. Janoamme paluuta. Ja me voimme palata, sillä kosmos on myös sisällämme. Meidät on tehty tähtiaineesta.” Me olemme siis peräisin tähdistä ja evoluution ja ihmiselämän edetessä niin makro- kuin mikrotasolla myös palaamassa tähtiin tai tähdiksi. Lausun teoksellani samalla kuitenkin kuvallisen toiveen siitä, että ihminen sekä yksilönä että lajina jalostuisi matkalla jotenkin tietoisuutensa avulla: tähdistä aavistuksen verran ylevämmiksi tähdiksi.

Geometriaa monella tavalla

Lääketieteen osa-alueiden lisäksi eräs minulle rakas tieteenala on mineralogia, ja olen innokas jalo- ja korukivien keräilijä ja ihailija. Mineraalien minussa herättämät romanttiset tunteet summaa erinomaisesti tätä kirjoittaessa muutama viikko sitten kuollut idolini, neurologi Oliver Sacks. Tietoisena nopeasti lähestyvistä kuolemastaan syöpään tohtori Sacks kirjoitti lehtikolumnissaan (2015) mineraalienkeräilyharrastuksestaan seuraavasti: "Ja nyt, tässä risteyksessä, kun kuolema ei ole enää abstrakti käsite, vaan presenssi – aivan liian lähellä oleva mutta kieltämätön presenssi – ympäröin jälleen itseni, kuten poikana, metallilla ja mineraaleilla, pienillä ikuisuuden embleemeillä." Mineraalit siis kytkevät minut universumin näennäiseen loputtomuuteen; sen alkuun ja loppuun, sen valtavaan kudelmaan, sen matemaattiseen tarkkuuteen ja kaoottiseen arvaamattomuuteen.

Jalokivet ja mineraalit matemaattisilla, geometrisilla kiderakenteillaan tuovat mieleeni

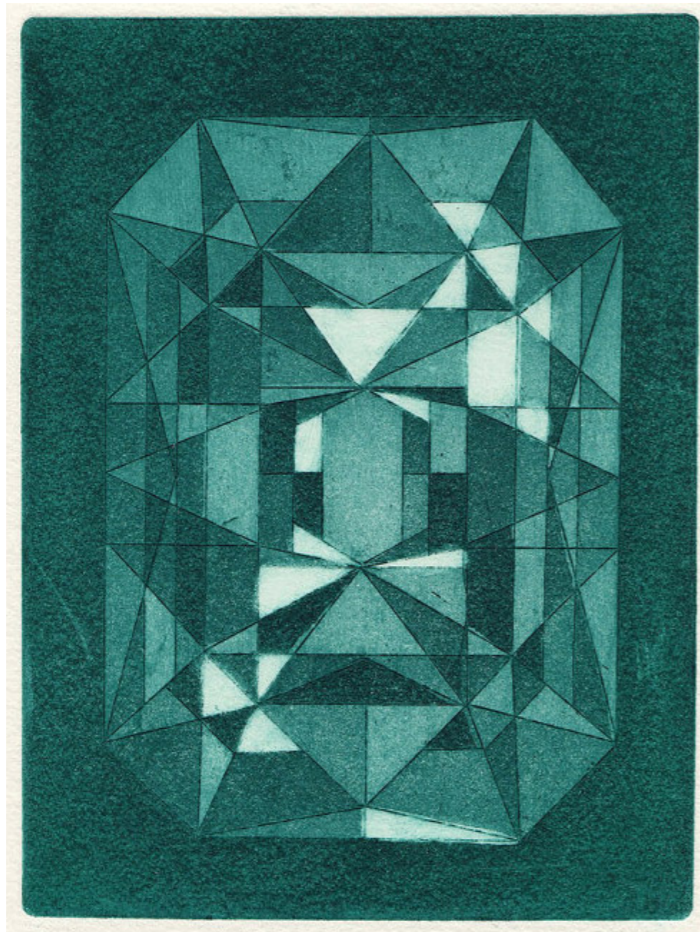
myös islamin uskonnollisen taiteen. Vaikka ihmisen figuratiivinen kuvaaminen ei yleisen väärinkäsityksen mukaisesti olekaan Koranissa kiellettyä, se on kuitenkin islamin hengen mukaisesti tabu (Honour & Fleming 2012). Lisäksi islamin mukaan Jumala ei voi astua näkyvään muotoon tai tulla ihmiseksi, sillä – edelleen islamin mukaan – ääretön ei mahdu äärelliseen (Pöntinen 2015). Suuri osa islamilaisesta koristetaiteesta ja arkkitehtuurista ylistääkin Jumalaa geometrian eksaktiuden ja pyhyyden kautta.

Hauskana vastakohtana geometriselle pyhyydelle osa taiteilijoista käyttää geometriaa lähtökohtana tai metaforana ilolle ja huumorille. Esimerkiksi Tony Zhou huomauttaa Buster Keatonista kertovassa lyhytdokumentissaan (2015) siitä, että niin Keaton kuin esimerkiksi elokuvaohjaaja Wes Andersonkin löytävät jatkuvasti huumoria geometriasta ja symmetrisyydestä.

Tässä yhteydessä haluan huomauttaa pikanttiin huvittuneena siitä, että jalokiviä on kautta aikain pidetty joko itsessään yliluonnollisia voimia omaavina tai yliluonnollisten asioiden vertauskuvina. Jalokiviä on käytetty amuletteina tai talismaaneina pahoja henkiä, sairauksia tai myrkyjä vastaan; esimerkiksi amethystista kaiverretun juoma-astian uskottiin suojelevan juopumukselta (Bonewitz 2005).

Raamatussa jalokivet esiintyvät varsinkin hengästyttävän pitkien listojen muodossa lukuisissa eri yhteyksissä. Jumalan kerrotaan lopun aikoina tekevän uskovaisista ihmisistä jalokiviään (Mal. 3:17, King James Bible), ja Johannes mainitsee psykedeelisessä Ilmestyskirjassaan Uuden Jerusalemin perustusten muodostuvan jalokivistä (Ilm. 21:19-21). Ilmestyskirja (17:4) kertoo myös itsensä Babylonin porton puvusta: "Ja nainen oli puettu purppuraan ja helakanpunaan ja koristettu kullalla ja jalokivillä ja helmillä [...]"

Jalokivien ja muiden mineraalien mystifioimisen pitkää perinnettä jatkavat nykyään astrologit sekä erilaisia jalokiviterapioita ja chakranvirityksiä harrastavat huuhaauskoivaisten tai ehkä pikemminkin -harrastavainten lahkot tai seurakuntat.

Be₃Al₂(SiO₃)₆ (Smaragdi)

2015

etsaus ja akvatinta, 12,5 x 9,5 cm

Tämä pienikokoinen etsaus ja akvatinta on kunnianosoitukseni jalokiville ja niiden hiomisen eksaktin matemaattiselle taiteelle. Hiotun jalokiven valitseminen kuvan kohteeksi on minun osaltani hartaudenharjoitusta kahdella eri tavalla. Toisaalta palvontani kohteena on se iäisyys ja maailman monimuotoisuus, johon smaragdin kiderakenne viittaa. Toisaalta taas kunnioitan kuvallani niitä ihmisen ainutlaatuisen hienoja ominaisuuksia, jotka mahdollistavat kaikki ne tieteenalat ja ihmisen luonteenlaadut, jotka mahdollistavat hiottujen jalokivien olemassaolon minunkin korurasiassani: matematiikan, geologian, mineralogian, gemmologian, älyn, kärsivällisyyden, sitkeyden, tarkkuuden ja yleisen kauneudentajun ja -halun.

Käsittelen tätäkin kuvaamaani kiveä kuitenkin approksimoiden: en ole koskaan oikeasti viistehionut jalokiviä, enkä usko, että oma kärsivällisyyteni edes riittäisi siihen. Myös hiontaan intiimisti sitoutuva viisteiden ja kiderakenteiden matematiikka on minulle luultavasti nykyisin liian vaikeaa. Kuvaan

siis kuvitteellisin viistein käsiteltyä smaragdia pyrkien esteettiseen lopputulokseen ja olemaan huolehtimatta liikaa siitä, miten valo tosimaailmassa kiven pinnoista heijastuisi; käyttämäni valokin on siis taivutettu taiteilijan vapauksien alle.

Myös valitsemani tekniikka on miellyttävässä kontrastissa aihealueeseeni. (Tosimaailmassa mahdoton) ideaalinen hiottu jalokivi on matemaattisen tarkka objekti, mutta tekniikkana akvatinta on aina hallitun kaaoksen tulosta. Akryyliakvatintassa painolaatta käsitellään akryylisumulla, ja akryylipartikkeleiden putoaminen ja asettuminen laatan pinnalle on sattumanvaraista. Lopputuloksena yksittäiset sattumanvaraisuudet luovat kuitenkin keskiarvona laatalle näennäisen tasaisia tooneja, jotka pääsen järjestämään kuvitteellista valoa heijasteleviksi pseudofaseteiksi. Monet muutkin grafiikan menetelmät sisältävät sattuman elementin, joka miellyttää minua: kuten taiteilija Matti Koskela Marjaana Konnun (2015) haastattelussa toteaa, "[grafikassa] sattumalla on sijansa, kuten tieteessäkin: virheestä voikin syntyä jotain uutta".

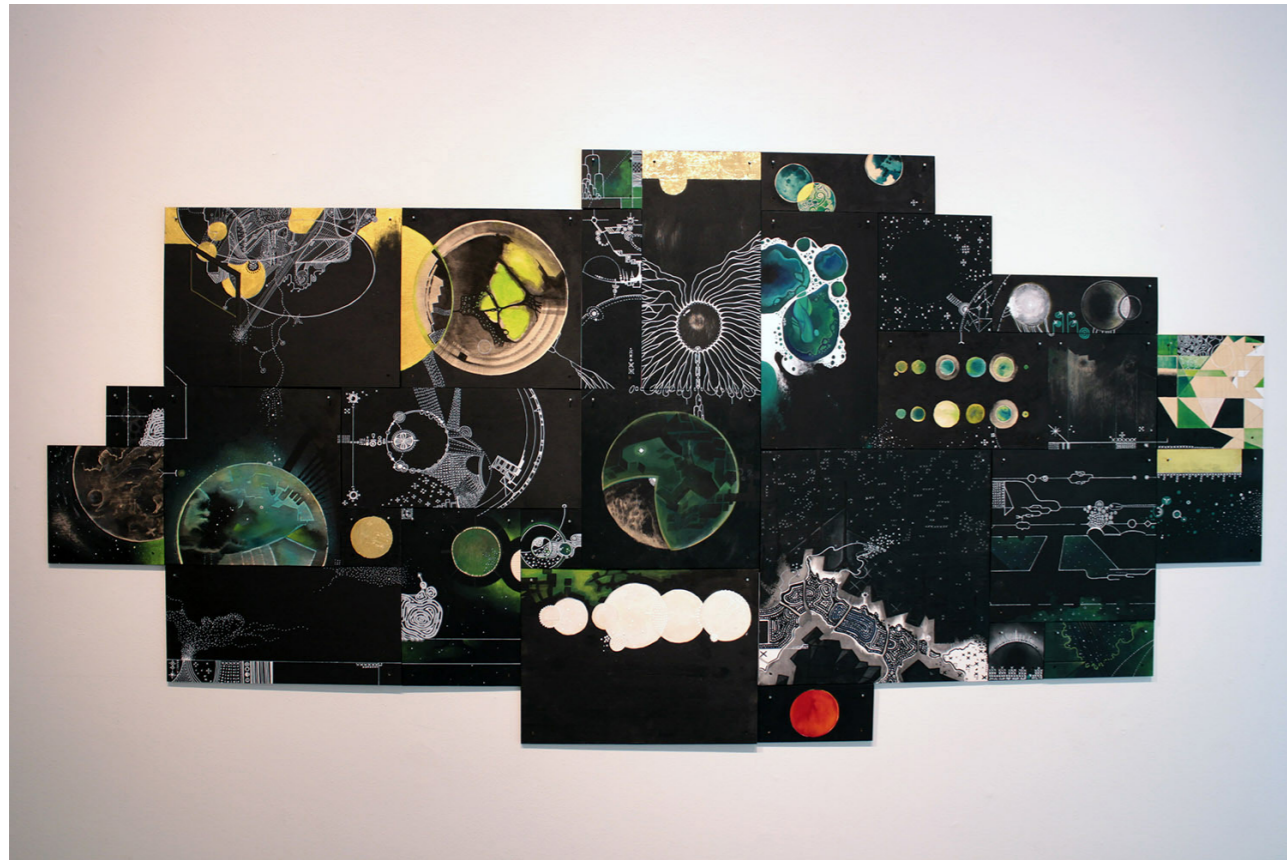
Vennin lumpeet

2015

akvarelli paperille, 20 x 24 cm

Lainaan työssäni jonkin verran myös matematiikasta. Tässä akvarellimaalauksessa esittelen kotijärvessä sukellellessani huomaamani ilmiötä, joka siirtää nautinnollisen huvittavalla tavalla matematiikan joukko-opin todelliseen havaintojen maailmaan. Veden pinnalla kelluvat lumpeenlehdet menevät osin päällekkäin, ja kun niitä katsoo veden alta, muodostuu niistä auringon taustavalaistuksen takia orgaaninen, matematiikan joukko-opista tuttu Venn-diagrammi.

Otin veden alta referenssivalokuvia tätä maalausta varten; valokuvat nähdessäni myös isäni totesi välittömästi lumpeiden muistuttavan häntä Venn-diagrammeista, ja minusta oli hauskaa huomata, kuinka lähisukulaiseni hahmotti tässä tapauksessa maailmaa tismalleen samalla tavalla kuin minä itse. Langattomien tietoliikenneverkkojen parissa työskentelevä insinöörimieheni taas näki valmistuneessa lummemaalauksessa antennien säteilykuvioita.

Ihmisen/ihmisen rajapinnat

2015

sekatekniikka (mm. akryyliväri, akryylitussi ja guassi) erillisille vanerilevyille
dimensiot vaihtelevat; tässä 100 x 210 cm

Tämä *Tähtijoukko-oppia* -näyttelyäni varten tekemäni teos lainaa ja approksimoi häpeilemättä - ainakin! - neuro- ja lääketieteen, astronomian, biologian sekä matematiikan symboliikasta ja kuvakielestä. Taiteilijan vapaus ja lupa lainata ja käyttää maailmaa häikäilemättömästi omiin tarkoituksiinsa saavuttavat tässä työssä jonkinlaisen miedon kliimaksin. Eivät neuronit näytä tuolta! Eivät atomit liiku noin, ei planettojen liikkeitä kartoiteta noin, ei tähtienvälinen aine asetu noin, eivät kytkentäkaaviot toimi tuolla logiikalla! Eivät niin, mutta taiteilijana minun ei tarvitse siitä välittää.

Iloisen välinpitämätön suurpiirteisyyys sekä mutkat suoriksi -asenne heijastuvat myös siinä, että tämän useista kymmenistä vanerinpaloista koostuvan teoksen voi koota ripustaessaan käytännössä lukemattomilla eri tavoilla.

Teoksen kantavana ideana sitä tehdessäni olivat ihmisten välisten suhteiden moninaisuus, ja se, minkälaisilla konsteilla erilaiset ihmiset tulevat keskenään toimeen jokapäiväisessä kanssakäymisessään ja sovittavat persoonansa toimimaan yhdessä.

Kimppu hermoja ja muutama neurokemikaali

Uskon siihen, että ihminen on vain ja ainoastaan aivokemiansa summa, sillä jonkinlaisen ylimääräisen sielun olemassaolo tuntuu minusta kaukaa haetulta. Tämä vakaumukseni johtaa myös siihen, että uskon tietoisuuden ja ihmisyyden tutkimisen tai luotaamisen olevan mahdollista – ja usein jopa suotavaa – puutumalla suoraan aivokemiaan farmakologisin keinoin. Monet psykedeelit synnyttävät melko luotettavasti hartauden, merkityksellisyyden ja jopa jumalaisuuden illuusioita, ja uskon näiden kemiallisesti indusoitujen tilojen järjestelmällisen ja akateemisen tutkimuksen tuottavan vastauksia moniin ihmisluontoa, esimerkiksi uskonnollisuutta ja sen syntyä, koskeviin kysymyksiin.

Minun oli lääketieteellisestä taustastani johtuen mielenkiintoista kuunnella, millä tavalla uskovainen taidemaalari Ville Löppönen kuvailee radiohaastattelussaan maalaamista sielun sairauksien diagnostiikaksi. Maalausprosessi ja maalaaminen kertovat hänelle

maalaajan sielun tilasta sekä sielussa tapahtuvista muutoksista, joko paranemisesta tai taudin pahenemisesta. Löppösen mukaan tämä sielun diagnoosi vääristyy, mikäli jumalainen valo ei vaikuta taiteilijan mielessä teoksen luomisvaiheessa. (Häkkinen 2015). Myös Renoirin kerrotaan pitäneen maalauksia indikaattoreina taiteilijan sisäisestä luonteesta: ”Renoir rakasti puhua [...] onnellisista ajoista, joina maalaukset olivat osoituksena taiteilijan tasapainoisuudesta ja tyyneydestä.” (Vollard 1996).

Olen taipuvainen allekirjoittamaan osan niistä Löppösen lausunnoista, jotka koskevat kuvataiteen ”sieludiagnostisia” arvoja; hänen jumalakäsityksestään olen kuitenkin juuri päinvastaista mieltä. Ihmisen mielessä ja niinsanotussa sielussa vallitseva jumalainen valo sokaisee ja vääristää sen sijaan, että se paljastaisi todellista ihmisyyttä. Jumala ja uskonto ovat käärmeöljyn kaltaisia vääriä lääkkeitä ihmistietoisuutta murtaviin sairauksiin.

Tieteistä kaikkein lähimpänä sydäntäni ovat neurotieteet ja kaikki sen haarat, etenkin ne, jotka yrittävät tavalla tai toisella pyrkiä sen ymmärtämiseen, miten ja miksi aivot synnyttävät ihmisyksilölle illusorisen tietoisuuden. Tietoisuuden luonteen pohdinta filosofisilta ja neurologisilta katsantokannoilta – vaikkakin melko amatöörimäisiltä sellaisilta – on yksi lempiharrastuksistani. Useimmiten harrastan kyseistä mietiskelyä sängyssä ennen unta, mutta yritän pyrkiä tietoisuuden ja sen ongelmien parempaan ymmärrykseen myös kuvataiteellisen käsittelyn ja pohdinnan kautta.

Ilokseni myös uskontojen neurologisen perustan tieteellinen tutkimus kantaa parhailaan hedelmää. Lempiesimerkkini uskonnollis-tieteellisistä sillanrakentajista ovat ne buddhalaiset munkit, jotka ovat tehneet pitkään yhteistyötä neuro- ja muiden alojen tieteilijöiden kanssa (Moffett 2006). Buddhalaiset munkit ovat auttaneet sovittamaan

yhteen buddhalaisuuden oppeja esimerkiksi meditaatiosta ja tietoisuudesta modernin neurotieteen ja jopa tietotekniikan kanssa (Yachim 2011).

Olen optimistinen myös sen suhteen, että psykofarmakologisen tutkimuksen päälle langennut stigma jatkaa hälvenemistään, ja että esimerkiksi erilaiset tuhansia vuosia käytössä olevat rituaaliset psykedeelit sekä modernit synteettiset kemikaalit tulevat länsimaissakin yleisesti hyväksytyyn lääketieteelliseen tutkimus- ja terapiakäyttöön (MAPS 2015) sekä ehkä aikanaan jopa avoimen laillisiksi kunniallisen hedonismin ja yksilönvapauksien nimissä (Siegel 2005).

Neuronal Bliss

2012

akvatinta, 16,5 x 11,5 cm

Kuvaan tässä ensimmäisen taideopintovuoteni aikana syntyneessä akvatintassa mielen tyyneyttä ja neuraalista rauhaa; ehkäpä jonkinlaista sisäsyntyistä tai farmakologisesti indusoitua meditaatiota. Mielen peilitynellä pinnalla kelluu paikallaan neuroneista muodostuneiden varsien kannattelemia lumpeenlehtiä ja -kukkia. Lumpeita ja ulpukoita esiintyy tuotannossani runsaasti, ja yleensä ne symboloivat jonkin pinnalla näkyvän mundaanin totuuden näkymättömiä lähtökohtia. Vesikasvit symboloivat minulle myös yleisesti ottaen tyyneyttä ja rauhaa, sillä itselleni rakkain ja rauhällisin paikka ja tila maailmassa on sukeltelu kesäisessä kotijärvessä ulpukanvarsien keskellä.

St. Shulgin in Ecstasy

2014

akryyli- ja öljyväri kankaalle

diptyykki; 50 x 100 ja 70 x 100 cm

Tämä diptyykki syntyi Taideinstituutin *Groteski ja klassinen kuvakieli* -kurssin aikana kuvataiteilija Tapio Tuomisen johdolla. Kurssin tehtävänantona oli ottaa jokin klassisen maalaustaiteen teoksista ja käyttää sen somitelmaa ja tekotapaa, mutta muokata sen sisältöä niin, että se on relevantti nykypäivälle. Valitsin lähtöteoksekseni Caravaggion Pyhän Fransiskuksen ekstaasin, jossa Fransiskus on tuupertunut maahan jumalaisen hurmion tai ekstaasin vallassa keskelle pimeää maailmaa; kuvan oikeassa laidassa enkeli tukee Fransiskusta olkapäistä.

Maalaukskurssin alkaessa psykofarmakologi, tohtori Alexander Shulginin kuolemasta oli kulunut vain muutama kuukausi, ja halusin kurssityölläni kunnioittaa hänen muistoaan. Julkisuudessa etenkin ekstaasiksi nimetyn huumeen isänä tunnettu Shulgin toimi vuo-

sikymmeniä tärkeänä farmakologian alan vaikuttajana niin laboratorio- kuin lainsäädäntölähtökohdista, ja hän uskoi vakaasti syntetisoimiensa lukuisien psykoaktiivisten molekyylien terapeuttiseen potentiaaliin.

Maalauksessani korvasin pyhän Fransiskuksen laboratoriotakkiin viittaavaan kaapuun puetulla tohtori Shulginilla, joka on rauhallisena hymyillen tuupertunut hallitusti ekstaattiseen hurmioon geometrisiksi ja biomorfisiksi muodoiksi fragmentoituneen hallusinatorisen enkelin syliin. Shulginin pään yläpuolella leijailee tunnistamattomaksi asti tyylitelty ekstaasimolekyyli. Diptyykki on monilta osin teknisesti kömpelö, mutta halusin sisällyttää sen tähän opinnäytetyöhön, sillä toistaiseksi hyvin harva teoksistani käsittelee näin suorasukaisesti uskon, ihmisyyden ja aivokemian suhdetta.

Pyhimyksen ja porton järjestetty kaaos

Käsittelen töissäni usein kaaoksen ja järjestyksen suhdetta, ja suuri osa tuotannostani on selvästi jaettavissa biomorfisiin ja geometrisiin teoksiin. Tämä jako on myös hyvin relevantti töideni mahdollisen hengellisen sisälön tai merkityksen ymmärtämisen kannalta. Katson geometrisen työskentelyn olevan itselleni jonkinlaista hiljaista meditaatiota tai hartaudenharjoitusta tai jopa rukoilua (tosin ilman minkäänlaista aiottua yliluonnollista vastaanottajaa), kun taas biomorfisten ja analogisten muotojen siirtäminen mielestäni paperille tai kankaalle vastaa minulle enemmänkin jonkinlaista iloa pursuavaa juhlintaa ja heikumallista ihmisyyden ja maailman ylistystä.

Myös Ville Löppönen toteaa maalauksen olevan itselleen kontemplaatiota, hartaudenharjoitusta ja dialogia, jossa maalari keskusteleo itsensä, teoksensa ja toiseuden kanssa (Häkkinen 2015). Kontekstista ja kokijasta riippuu se, mikä tämä toiseus on: Löppöselle se

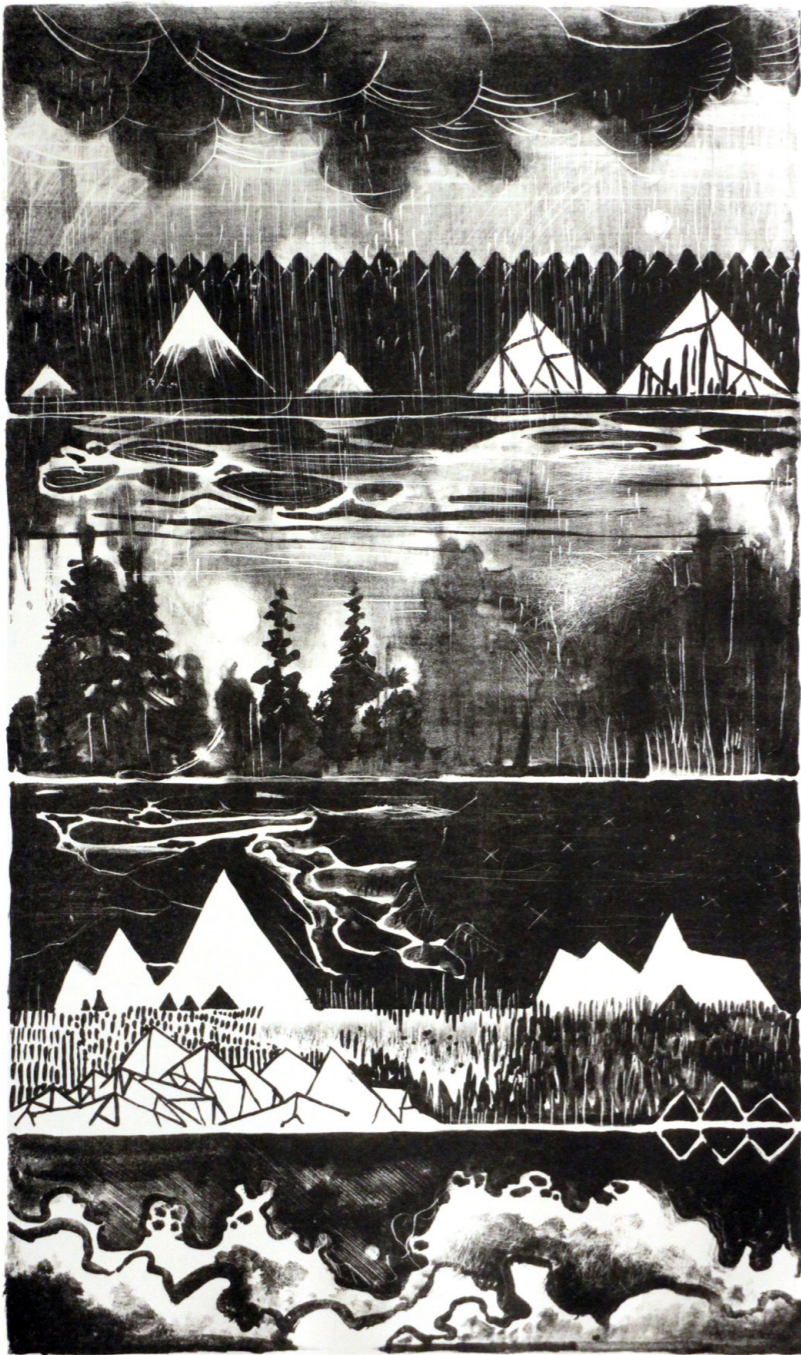
on kristinuskon jumala, kun taas esimerkiksi minulle se on vaikkapa fyysisestä maailmasta etereaalisen muotonsa saava, yksilölle totta-kin todempana ilmenevä ihmistietoisuus.

Geometriset työni olen tavallisesti toteuttanut akryyliväreillä, kun taas biomorfisissa töissä olen käyttänyt usein öljyvärejä tai akvarelleja. Hieman huvittavalla tavalla myös jokaista maalausta edeltävä valinta siitä, käytänpö akryylimaalit vai öljyvärejä, on minulle vielä nykyäänkin kasvatukseni sävyttämä. Uskonnollisuuden lisäksi minulle opetettiin etenkin mummini toimesta siveellisiä ja hillittyjä hienolle naiselle sopivia käytöstapoja ja -malleja. Akryylimaalit ja niillä sievän ja kurinalaisen tarkasti ja vähäeleisesti maalaaminen tuntuu minusta edelleen jatkumolta edellämäinitulle elegantille mutta vanhahtavalle kasvatukselleni. Tunnen usein jollakin tavalla jopa kauhistuvani tai pöyristyvänä öljyväreiden orgaanisesta, lihallisen heikumallisesta ja suorastaan eroottisesta luonteesta. Niillä maalaaminen

tuntuu yksinkertaisesti liian hyvältä. Tiukan protestanttisen etiikanhan voisi sanoa (toki vahvan humoristiseen sävyyn) opettavan, että kaikki mikä tuntuu hyvältä, on automaattisesti syntiä.

Olen koko opiskeluaikani yrittänyt päästä eroon näitä syntisiä öljyvärejä kohtaan tunteistani estoista, mutta toistaiseksi menestykseni on ollut varsin rajallista. Joskus uneksin elämästäni puuttuvasta kapinallisuudesta; siitä, että joskus en olisikaan kiltti tyttö vaan uskaltaisin houkutelaa öljyvärituubini ejakuloimaan paletilleni pitkiä vanoja heikumallisen pehmeää maalia erilaisissa säädöttömissä ja silmäähävittäväissä värisävyissä, kasta siveltemeni noihin vanoihin ja alkaa maalata häpeämättömän isolle kankaalle pitkin, ronskein, ennalta suunnittelemtömin ja ennenkaikkeaa röyhkeän pelottomin vedoin, täysin sattumanvaraisesti, rajusti kuin hurmoksessa pyörivä naisdervissi.

Suhtautumiseni maalaamiseen hartaudenharjoituksena tai yhdistymisenä ikuisuuteen tai universumiin vertautuu mielessäni siihen, mitä Vincent van Gogh – joka myös oli nuorena syvästi uskovainen ja myöhemmällä iällään ateisti! (Naifeh & Smith 2011) – kirjoitti veljelleen Theolle syyskuussa 1888: ”Minulle tekee hyvää tehdä asioita jotka ovat *vaikeita*. Se ei estä sitä, etteikö minulla olisi hirtittävä kaipuu, sanonko sen sanan – uskonnolle – joten menen yöllä ulos maalaamaan tähtiä [...]”. (Van Gogh Museum, 2015).

Veden ja kiven historia

2014

litografia, 35 x 20,5 cm

Veden ja kiven historia -litografia on peräisin Taideinstituutin litografian kurssilta vuodelta 2014, jonka ohjasi taidegraafikko Anna Alapuro. Kuten tässä opinnäytetyössäni aikaisemmin esittelemässäniikin maalauksessani *Luonnonjärjestelmä* (ks. s. 32), on tässäkin työssä kyse maiseman ja maailman alistumisesta ja alistamisesta taiteilijan luovan ja tuhoavan määräysvallan alle. Tämä litografia on käsittelytavaltaan kuitenkin huomattavasti vähemmän absoluuttinen ja neuroottinen kuin *Luonnonjärjestelmä*. Litografiamenetelmän epäorgaaniset ja orgaaniset osat - kivi, vesi ja öljy - avoituivat samalla logiikalla, millä paritan joskus tuotannossani analogisia ja digitaalisia menetelmiä. Tässä työssä osa

maisemasta on kylläkin *Luonnonjärjestelmän* tapaan järjestelty, pilkottu ja lajiteltu sekä kesytetty pakottamalla se geometrian pakko-paitaan, mutta osa maisemasta on jätetty koskemattoman kaoottiseksi tai niin sanotusti luonnontilaan.

Minun mielessäni tässä teoksissa kulkevat käsi kädessä hiljainen hartaus ja raivokas ilo; kulmikas pilvi ja pyöreä vuori. Tätä maiseman kaksijakoisen kuvaamisen teemaa aion jatkaa myös myöhemmässä tuotannossani. Luonnon luonteen kuvaamista jatkan myös opinnäytetyöni taiteellisessa osuudessa, jossa käsittelen sukupuutani ja -historiaani ”maiseman muotokuvien” kautta.

IV LUOTAAMASSA JA LUOMASSA

Aion jatkossakin allekirjoittaa lausunnon, jonka kirjoitin Tähtijoukko-oppia -näyttelyni lehdistötiedotteeseen (2015): *Toivon teosteni toimivan visuaalisina vihjeinä, jotka muistuttavat ihmistä tulemaan edes hetken ajaksi akuutin tietoiseksi tietoisuudestaan ja itsettään. [...] Näyttelyni teoksista välittyy toivotavasti myös vakaumukseni siitä, että huumori ja ilkkurisuus eivät kumartele minkään mitataavan edessä. Minulle tietoinen ihminen likaisenlihallisessa loistossaan on jo pitkään ollut proverbiaalisen luomakunnan kirkkain kruununjalokivi. Toivon näyttelyni juhlistavan omalla pienimuotoisella tavallaan tätä ihmisen ainutlaatuista statusta, joka on yhtäaikaaisesti sekä valtava että valtavan merkityksetön.*

Sekä tiede, taide että uskonto yrittävät kaikki omia välineitään käyttäen asettaa ihmistä paikalleen maailmankaikkeuden valtavan mittakaavan palapeliin. Minun elämäkokemukseni perusteella näistä lähestymistavoista uskonto on petollisin: se väittää paljastavansa

totuuksia tai kertovansa niistä, vaikka se tosiasiasia kuitenkin keskittyy peittämään, kätkemään ja kieltämään.

Taide ja tiede puolestaan ovat todellisia paljastajia sekä peilaajia, sillä ne tuovat maailman näkymätöntä sisältöä konkreettisesti näkyväksi ja tiedetyksi, ja ovat avoimia sekä kritiikille että muutokselle. Sekä taide että tiede ovat valideja välineitä sekä ihmiselämän että maailmankaikkeuden monimuotoisuuden tarkkailussa ja tutkimisessa, sillä näiden alojen tutkimusinstrumentit eivät uskonnon tavoin pakota ihmisiä metafyyssiin roolileikkeihin. Ne eivät myöskään tarpeettomasti ulkoista ihmisenä olon kunniaa ulkopuoliselle luojalle; ihmisen glooria on hänen omissa hyppysissään.

Jonkin verran toivoa tulevaisuuteen minulle antaa se, miten jotkut nykyisistä uskonnollisista johtajista ja yhteisöistä yrittävät luoda ekumeenista yhteyttä edustamansa uskonnon

ja luonnontieteiden välille; käsittääkseni esimerkiksi Dalai Lama on asiasta innostunut ja puhujaksi kovasti odotettu vieras monissa neurotieteellisissä konferensseissa. Tämä on mielestäni ehdottomasti askel oikeaan suuntaan. Myös epävarmoja askeleita tieteen ja taiteen yhteensovittamisessa on otettu; ihmiset alkavat herätä nurkkakuntaisesta horroksestaan ja ymmärtää, että tieteen ja taiteen ei tarvitse olla toistensa polaariset vastakohdat, vaan ne voivat yhdessä heijastamalla luoda kokonaisempaa ja täydellisempää kuvaa maailmasta kuin yksittäisinä peileinä.

Itse aion nauttia jatkossakin hartaasta yllpeydestä ja ihmisenä olemisen ilosta luodessani itseäni ja ympäröivää maailmaa sekä raportoidessani löytöjäni luomalla kuvia. Iloitsen myös nähdessäni, kuinka nämä maailmanhavaintoni lisääntyvät, muuntuvat ja toivottavasti myös luovat uutta kanssaihmiseni mielissä.

Yksilö saattaa elää pelkästä leivästä, ja ihmis-yhteisö saattaa selvitä, mikäli leivän kanssa tarjoillaan sirkushuveja. Ihmiskunnan ja Ihmisen selviämiseen tarvitaan kuitenkin jotain muutakin kuin kahta edellämainittua: jotain korkeampaa, jotain puhtaampaa, jotain jalompaa; jotain mikä ylläpitää vankkumatonta luottamusta ihmisyyteen; jotain mikä ankkuroi yksilön kiinni itseensä, aikaan ja ihmislajin jatkuvuuteen. Minä ehdotan leivän ja sirkushuvien täydentäjäksi korkeakulttuuria, esimerkiksi kuvataidetta, sillä mikään muu ei mielestäni jalosta niin sanottua ihmisyyden henkeä samalla tavalla. Olen sulkenut tästä leivän, hovin ja kulttuurin pyhästä kolminaisuudesta uskonnon tietoisesti pois, sillä se on sokeille varattu toksinen vaihtoehto.

Mikäli taiteeni saa yhdenkin ihmisen epäilemään jumaluskoan tai jopa hylkäämään sen, katson onnistuneeni jossakin hienossa ja hyveellisessä. Olen silloin vallannut palan ihmistä takaisin aistien ja tietoisuuden maa-

ilman kauneudelle ja heikumalle, pois uskonnon reumaattisten sormien otteesta, pois kouristuksenomaisesta kuolemanpelosta ja kammottavasta nöyryydestä.

Markuksen evankeliumi 9:42 uhkaa: ”Mutta jos joku johdattaa lankeemukseen yhdenkin näistä vähäisistä, jotka uskovat minuun, hänelle olisi parempi, että hänet heitettäisiin mereen myllynkivi kaulassa”. Onneksi olen hyvä uimari.

KIRJALLISUUS

Englanninkieliset sitaattit on suomennettu kirjoittajan toimesta.

Art of Australia, The. Australia 2013. Lambert, T. & Turley, L. BBC & ABC TV Australia. Serendipity Productions & Wall to Wall Media.

Arvola, M. Kirkkohistoria: Kirkko ja taide. Päivitetty 18.11.2015. Viittauspäivä 18.11.2015. Saatavissa: <http://www.verkkopolku.net/view.php?asiakas=kirkkohistoria&pageid=9>

Bear, F., Connors, B & Paradiso, M. 2001. Neuroscience: Exploring the Brain. Toinen painos. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 38.

Berner, A-S. Nyt se on todistettu: maailman-kaikkeutta ei voi ymmärtää arkijärvellä. NYT. Päivitetty 2.11.2015. Viittauspäivä 6.11.2015. Saatavissa: <http://nyt.fi/a1446444970869>.

Bible Hub. Theopneustos. Päivitetty 19.2.2014. Viittauspäivä 18.11.2015. Saatavissa: <http://biblehub.com/greek/2315.htm>

Bonewitz, R.L. 2005. Rock and Gem. Lontoo: Dorling Kindersley & New York: Smithsonian Institution. 223.

Buster Keaton: The Art of the Gag. Tony Zhou. Päivitetty 22.11.2015. Viittauspäivä 11.12.2015. Saatavissa: <https://vimeo.com/146442912>

Cosmos. USA 1980. Sagan, Carl. KCET, Carl Sagan Productions.

Digital Dharma. USA 2011. Dafna Yachim. Lunchbox Communications. Esitetty 4.4.2015 Yle Teema.

Elwell, J. 2013. Chapter 44: The Visual Arts. Teoksessa Bullivant, S. & Ruse, M. (toim.) The Oxford Handbook of Atheism. Oxford: Oxford University Press, 698-708.

George, H. 1879. Progress and Poverty. Garden City: Doubleday, Page & Co. Luku 2.

Gould, S. J. 2010. I Have Landed: Splashes and Reflections in Natural History. Random House. Luku 2.

Holy Bible, The. American King James Version. 1999.

Hudson, M. The Telegraph: How modern art finally lost its nerve. Päivitetty 1.12.2015. Viittauspäivä 11.12.2015. Saatavissa: <http://www.telegraph.co.uk/art/artists/turner-prize-2015-how-modern-art-finally-lost-its-nerve/>

Honour, H. & Fleming, F. 2012. Maailman taiteen historia. 3. painos. Lontoo: Calmann & King Ltd. 25; 34-36; 343; 354; 484-488; 725; 750.

Häkkinen, P. 2015. Perttu Häkkinen: Jumala puhuu taiteeni kautta. Ville Löppösen haastattelu. Esitetty 24.11.2015 Yle Puhe.

Jauhiainen, I. Kommentti: Taiteilija ryösti brändin turhaan. Talouselämä. Päivitetty 23.10.2015. Viittauspäivä 26.10.2015. Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/uutiset/kommentti-taiteilija-ryosti-brandin-turhaan-6060091>.

Jeff Koons: Beyond Heaven. USA 2009. Sheehan, Bobby. Working Pictures.

Kontu, M. Graafikoiden kuohkea kerroskakku. Uusi Lahti. 17.10.2015, 7.

Louhelainen, M. 2015. Tähtijoukko-oppia -näytelyn lehdistötiedote. 15.5.2015.

Meshberger, F. An Interpretation of Michelangelo's Creation of Adam Based on Neuroanatomy. Journal of the American Medical Association vol. 264, no. 14. Chicago: American Medical Association. 1990, 1837-1841.

Moffet, S. 2006. The Three Pound Enigma. Chapel Hill: Algonquin Books of Chapel Hill. 275.

Moorcock, M. 1993. Dancers at the End of Time. Lontoo: Gollancz. 653.

Naifeh, S. & Smith, G.W. 2011. Vincent van Gogh: The Life. Random House Digital. 250.

Pöntinen, M. 2015. Henkilökohtainen kirjeenvaihto. 13.11.2015.

Raamattu. Uusi suomennos. 1992.

Saarikko, S. 2013. Ikonimaalaus on intiimiä työtä. Helsingin Sanomat. 30.3.2013.

Sacks, O. 2015. My Periodic Table. The New York Times. 26.7.2015, SR7.

Siegel, R. 2005. Intoxication: The Universal Drive for Mind-Altering Substances. Rochester: Park Street Press. 311-313.

Snow, C. P. 1959. The Two Cultures and the Scientific Revolution. Lontoo: Cambridge University Press. 4-5; 17.

Strauss, R. & Marzo-Ortega, H. Michaelangelo and medicine. Journal of the Royal Society of Medicine Oct 95(10). 2002, 514-515.

Valkonen, M. et al. 1998. Kandinsky. Punkaharju: Retretti Oy Ltd. 19, 65.

Vincent van Gogh: The Letters. Van Gogh Museum. Päivitetty 6.1.2015. Viittauspäivä 20.9.2015. Saatavissa: <http://www.vangoghletters.org/vg/letters/let691/letter.html>.

Virtanen, T. Lahen uutisia: Ihmisen paikka maailmankaikkeudessa. Päivitetty 4.6.2015. Viittauspäivä 15.12.2015. Saatavissa: <http://lahenuutisia.vuodatus.net/lue/2015/06/ihmisen-paikka-maailmankaikkeudessa>

Vollard, A. 1996. Taulukauppiaan muistelmat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 275.

Väätti, I. 2015. Koulutusvastaava. Lahden ammattikorkeakoulun Taideinstituutti. Luento 1.9.2015.

KUVALÄHTEET

Kaikki muut kuin tässä mainitut opinnäytetyön kuvat ovat kirjoittajan omia teoksia, jotka on myös reproduktiokuvattu kirjoittajan toimesta.

Bakst, L. Terror Antiquus. Sivu 23. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Terror_Antiquus_by_L.Bakst_\(1908\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Terror_Antiquus_by_L.Bakst_(1908).jpg) Käytettävissä vapaalla lisenssillä (Public Domain).

Koivisto, O. Becoming (Part of the Landscape). Sivu 22. Kuvaa käytetty Outi Koiviston kirjallisel-
la luvalla.

Michaelangelo. Aatamin luominen. Sivu 10. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Creación_de_Adán_\(Miguel_Ángel\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Creación_de_Adán_(Miguel_Ángel).jpg). Käytettävissä vapaalla lisenssillä (Public Domain).

Väätti, I. Athos. Sivu 31. Kuvaa käytetty Ilkka Väätin suullisella luvalla.